

Fundamentarea deciziilor în învățământul superior
Nr. 2/2022

STUDII DOCTORALE ÎN ROMÂNIA: Provocări și oportunități

Autori: Simona Iftimescu, Delia Lupescu, Mihaela Stîngu

STUDII DOCTORALE ÎN ROMÂNIA: Provocări și oportunități

Autori: Simona Iftimescu, Delia Lupescu, Mihaela Stîngu

Design și formatare: Diana Iftodi

2022

Raport realizat în cadrul proiectului „Calitate în învățământul superior: internaționalizare și baze de date pentru dezvoltarea învățământului românesc”, finanțat prin Fondul Social European – Programul Operațional Capital Uman, Cod SMIS 126766.

www.pocu-intl.uefiscdi.ro

Conținutul acestui raport nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europe sau a Guvernului României.

Cuprins

Lista figurilor.....	3
Lista tabelelor.....	4
Rezumat.....	5
Notă metodologică.....	6
Capitolul I: Studiile doctorale – un cadru general.....	8
I.1. Contextul internațional.....	8
I.2. Contextul național.....	9
I.2.1. Cadru legislativ.....	9
I.2.2. Organizarea și managementul studiilor doctorale.....	11
Capitolul II: Accesul la studii doctorale.....	13
II.1. Context internațional.....	13
II.1.1. Doctoratul industrial.....	14
II.2. Context național.....	16
II.2.1. Date generale.....	17
II.2.2. Admiterea la studii doctorale.....	18
II.3. Soluții și recomandări.....	18
Capitolul III: Parcursul studiilor doctorale.....	20
III.1. Context internațional.....	20
III.2. Context național.....	21
III.2.1. Durata studiilor doctorale.....	22
III.2.2. Finanțarea studiilor doctorale.....	25
III.2.3. Mobilitatea studenților doctoranzi.....	27
III.3. Soluții și recomandări.....	27
Capitolul IV. Absolvirea studiilor doctorale.....	31
IV.1. Context internațional.....	31
IV.2. Context național.....	32
IV.2.1. Date generale.....	32
IV.2.2. Studii post-doctorale.....	34
IV.3. Soluții și recomandări.....	35
Capitolul V. Studenții doctoranzi.....	37
V.1. Profilul studentului doctorand.....	37
V.2. Relația dintre coordonator și studentul-doctorand.....	38
V.3. Wellbeing - Starea de bine a studentului-doctorand.....	39
V.4. Soluții și recomandări.....	40
Concluzii.....	46
Bibliografie.....	49
Anexe.....	53
Anexa 1. Cadru normativ – studii doctorale.....	53

Lista figurilor

Figura 1. Participarea la luarea deciziilor referitoare la accesul la studii doctorale	14
Figura 2. Sprijin financiar pentru studenții doctoranzi	20
Figura 3. Distribuția studenților doctoranzi pe ani de studiu, în anul universitar 2019/2020	21
Figura 4. Evoluția generațiilor de studenți doctoranzi și diferențele înregistrate până în anul III de studiu (pierderi), în perioada 2015/2016 – 2018/2019	23
Figura 5. Sprijinul primit în interacțiunea cu colegii, pe durata procesului de învățare (Q8.6)	
Figura 6. Condițiile și atmosfera din universitate (Q1.2)	24
Figura 7. Procesul de acordare a burselor de merit și performanță	26
Figura 8. Gradul de satisfacție al studenților-doctoranzi în raport cu acordarea burselor de merit și performanță (Q5.8)	26
Figura 9. Evoluția numărului de absolvenți de studii doctorale în perioada 2015/2016 – 2018/2019	33
Figura 10. Numărul de titluri atribuite în perioada 2016-2020	33
Figura 11. Profilul studentului doctorand (an universitar 2016/2017)	37
Figura 12. Prezentarea generală a „research workflow”	42

Lista tabelelor

Tabel 1. Studenți înscriși în învățământul terțiar în Europa (2018).....	13
Tabel 2. Numărul persoanelor înscrise în învățământul superior, pe programe de studii (mii).....	16
Tabel 3. Primele 20 de domenii de studii după numărul de studenți doctoranzi înmatriculați în anul universitar 2019/2020	17
Tabel 4. Evoluția duratei medii de frecventare a învățământului superior, perioada 2011-2019	22
Tabel 5. Structura fondurilor alocate universităților de stat pentru studiile universitare de doctorat (2009-2019).....	25
Tabel 6. Evoluția numărului cursanților înscriși la studii universitare de doctorat și la alte programe postdoctorale, pe forme de proprietate	35

Rezumat

Studii doctorale în România: provocări și oportunități adresează problematica generală a studiilor doctorale, identifică o serie de provocări ale sistemului actual și formulează recomandări menite să le adreseze. Raportul face parte dintr-o cercetare derulată în cadrul proiectului „Calitate în învățământul superior: internaționalizare și baze de date pentru dezvoltarea învățământului românesc”, implementat de Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, Cercetării, Dezvoltării și Inovării (UEFISCDI) și Ministerul Educației, cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020.

Pentru fundamentarea științifică au fost analizate surse relevante din literatura de specialitate și s-a folosit o metodologie mixtă de cercetare, care cuprinde analiza literaturii în domeniu, analiza documentelor oficiale disponibile (ex. rapoarte, studii, analize anterioare), analiza datelor colectate prin intermediul a trei focus-grupuri cu reprezentanți ai părților interesate și analiza datelor colectate prin Chestionarul Național Studențesc – chestionar implementat de către UEFISCDI, din care au fost extrase întrebările și răspunsurile care vizează studenții doctoranzi. Datele colectate astfel au fost validate de o serie de experți din domeniul educației, precum și de reprezentanți ai diferitelor părți interesate: mediul academic, studenți, decidenți în domeniul politicilor educaționale.

Raportul este alcătuit din cinci capitole, care reflectă cinci teme majore identificate în cadrul analizei: cadrul general cu privire la studiile doctorale, accesul, parcursul și absolvirea studiilor doctorale, precum și un capitol dedicat studenților-doctoranzi și experienței acestora. Fiecare capitol are o structură similară, pornind de la conturarea generală a contextului internațional și a celui național în raport cu tematica abordată, adresând totodată o serie de sub-teme relevante: cadrul legislativ, organizarea și managementul programelor de doctorat, doctoratul industrial, admiterea, durata și finanțarea studiilor doctorale, mobilitățile de studiu, precum și studiile postdoctorale. Particularitatea capitolului V este dată de aducerea în prim-plan a profilului studenților-doctoranzi, subliniind importanța relației dintre aceștia și profesorul coordonator, precum și componenta care vizează starea de bine (wellbeing) a studentului-doctorand.

Fiecare capitol se încheie cu o secțiune dedicată soluțiilor și recomandărilor, acestea fiind formulate în acord cu provocările identificate. Aceste recomandări pot fi clasificate în recomandări ce vizează nivelul legislativ, nivelul politicilor publice și al politicilor instituționale, precum și nivelul de implementare – fie la nivel instituțional, fie la nivel individual.

Raportul nu surprinde în detaliu particularități ale diferitelor instituții organizatoare de studii doctorale ori ale diferitelor domenii de studiu, categorii de studenți-doctoranzi sau ale diverselor abordări de organizare a școlilor doctorale, însă oferă o imagine de ansamblu asupra principalelor vulnerabilități identificate la nivel sistemic. Acest raport poate reprezenta astfel un punct de pornire în clarificarea și dezbateră soluțiilor care să răspundă părților interesate, fie printr-o abordare care să adreseze aspecte punctuale, gradual, fie printr-o abordare sistemică, care să adreseze însăși structura învățământului superior, plasând studiile doctorale într-un context nou, centrat pe studentul-doctorand.

Notă metodologică

Raportul „Studii doctorale în România: provocări și oportunități” a fost realizat în perioada ianuarie – octombrie 2021, în cadrul proiectului „Calitate în învățământul superior: internaționalizare și baze de date pentru dezvoltarea învățământului românesc”, implementat de Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, Cercetării, Dezvoltării și Inovării (UEFISCDI) și Ministerul Educației, cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020.

Raportul abordează, dintr-o perspectivă integrată, analiza studiilor doctorale în România prin raportare la trei etape centrale: accesul la studii doctorale, parcursul în cadrul programelor de studii doctorale și finalizarea/absolvirea studiilor doctorale. De asemenea, raportul include și o perspectivă asupra experienței academice a studenților doctoranzi din România.

Pentru fundamentarea științifică a acestui document au fost analizate surse relevante din literatura de specialitate și s-a folosit o metodologie mixtă de cercetare:

- Analiza documentelor oficiale disponibile (ex. rapoarte, studii, analize anterioare etc.);

Analiza documentelor a avut ca scop cunoașterea contextului internațional și național și a reperelor legislative în cadrul cărora se desfășoară studiile doctorale în Europa și în România. În acest sens, au fost analizate mai multe tipuri de documente: rapoarte naționale și internaționale, precum și legi și metodologii naționale care fac referire la desfășurarea studiilor doctorale. Dintre rapoartele naționale analizate menționăm în mod special policy brief-ul realizat și publicat de către Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, Cercetării, Dezvoltării și Inovării – UEFISCDI și Centrul de Politici Publice, în 2021, intitulat „Policy Brief - Doctoranzi în România. Analiza datelor statistice privind doctoranzii și absolvenții studiilor universitare de doctorat din România – evoluții 2015/2016 - 2019/2020. Nr. 2/2021”. Din cadrul acestui document au fost preluate și analizate date despre studiile doctorale din România.

- Analiza datelor colectate prin intermediul a trei focus-grupuri cu reprezentanți ai părților interesate;

O serie de date calitative au fost colectate direct, prin intermediul unui atelier tematic la care au participat actori interesați din domeniul educației. În acest sens, a fost organizat un atelier care a cuprins trei sesiuni tematice paralele. Acestea au avut loc pe data de 24 martie 2021, în format mixt – online și offline - și au reunit aproximativ 100 de reprezentanți din instituții publice, instituții de învățământ superior, organisme de asigurare a calității, mediul academic și reprezentanți ai studenților, precum și alte părți interesate din domeniul politicilor educaționale. Contribuțiile acestora au fost înregistrate, transcrise și ulterior incluse în categorii relevante, fiind completate apoi de informații din literatura existentă în domeniu și inserate în prezentul studiu sub forma problemelor identificate, dar și a propunerilor de soluții formulate. Într-o etapă ulterioară, rezultatele inițiale au fost validate de o serie de experți din domeniul educației și reprezentanți ai diferitelor părți interesate: mediul academic, studenți, decidenți în domeniul politicilor educaționale.

- Analiza datelor colectate prin Chestionarul Național Studentesc – chestionar implementat de către UEFISCDI, din care au fost extrase întrebările și răspunsurile care vizează studenții doctoranzi.

Pentru completarea imaginii conturate prin analiza datelor calitative, au fost analizate și date cantitative extrase din Chestionarul Național Studentesc. Acest instrument de colectare de date a fost dezvoltat și implementat de către UEFISCDI în perioada 2019/2020 (după trecerea proceselor educaționale în mediul online în contextul pandemiei COVID-19) și a inclus 277 de răspunsuri ale doctoranzilor cu privire la satisfacția lor față de serviciile oferite de universitate și calitatea programului de doctorat. Chestionarul cuprinde trei secțiuni, una privind procesul educațional în contextul pandemiei COVID-19, a doua secțiune dedicată

satisfacției studenților cu serviciile oferite de universitatea lor și a treia secțiune vizând satisfacția studenților cu privire la calitatea academică a programului. Pentru această analiză, au fost luate în considerare doar chestionarele completate de doctoranzi. Profilul respondenților poate fi caracterizat după cum urmează: 277 respondenți (115 bărbați și 162 femei), dintre care 43 raportează apartenența la un context social particular (mediu defavorizat), iar 38 raportează apartenența la altă etnie decât română. Majoritatea respondenților (109) sunt studenți în anul I, în timp ce restul sunt înmatriculați în alți ani de studiu (anul II - 66, anul III - 95 și anul IV - 7). Din total, 20 de studenți și-au prelungit studiile, în timp ce 13 au amânat prezentarea tezei finale, iar 10 studenți beneficiază în prezent de o perioadă de grație.

Nu în ultimul rând, au fost colectate date în mod direct și prin intermediul consultării unor experți în domeniul politicilor publice în educație și respectiv al organizării studiilor doctorale. Acestea s-au derulat sub forma unor **discuții directe, organizate în mediul online, în perioada ianuarie – octombrie 2021.**

Capitolul I: Studiile doctorale – un cadru general

I.1. Contextul internațional

Programele de studii doctorale reprezintă al treilea ciclu de studii din cadrul Procesului Bologna și, în același timp, prima etapă din cariera unui cercetător emergent/junior. Dezvoltarea cunoașterii prin cercetare originală este componenta principală a acestui ciclu de studii—și ceea ce îl deosebește de ciclurile de licență și master.

Programele de studii doctorale sunt prezentate prin descriptori specifici nivelului 8 al Cadrului European al Calificărilor (agreat la Conferința Ministerială de la Bergen din 2005¹). Această calificare (echivalentă ISCED-8) presupune, din perspectiva rezultatelor învățării, dobândirea/dezvoltarea de:

- **cunoștințe** la cel mai avansat nivel al unui domeniu educațional sau profesional și la granița dintre domenii;
- **aptitudini** - cele mai avansate și specializate abilități și tehnici, incluzând sinteza și evaluarea, necesare rezolvării de probleme critice în cercetare și/sau inovare; extinderea și redefinirea cunoașterii sau practicii profesionale existente;
- **responsabilitate și autonomie** - demonstrarea autorității, inovației, autonomiei, integrității academice și profesionale substanțiale, și un angajament susținut față de dezvoltarea unor idei sau procese noi în avangarda contextelor educaționale sau profesionale, inclusiv în materie de cercetare.²

Din perspectiva Consiliului European al Doctoranzilor și Cercetătorilor Juniori (EURODOC)³, **rolul doctoratului în context Bologna** ar trebui re-evaluat pentru a ține cont de tendințele din învățământul superior și de la nivelul politicilor educaționale (de exemplu, aspecte legate de evaluarea cercetării, Open Science, etică și integritate în cercetare, sănătate mintală, dezvoltarea carierei și monitorizarea parcursului absolvenților de doctorat), subliniind diferențele semnificative dintre primele două cicluri de studii și studiile doctorale (EURODOC, 2020, p. 1). Printre **prioritățile strategice** identificate la nivel european prin studiul realizat de Asociația Universităților Europene (2019) se numără: finanțarea studiilor doctorale, etica cercetării și atragerea de doctoranzi din străinătate. Alte priorități strategice identificate au fost: dezvoltarea carierei, egalitatea de gen, accesul deschis la resurse și servicii de sănătate/servicii adresate stării de bine (orig. wellbeing) a doctoranzilor.

Finanțarea publică competitivă pentru cercetare este considerată crucială pentru creșterea producției științifice în societățile bazate pe cunoaștere (Arora și Gambardella, 2010). S-a constatat că finanțarea cercetării influențează pozitiv productivitatea cercetării la nivel național și instituțional. În plus, literatura de specialitate indică faptul că diferite mecanisme de finanțare a cercetării au efecte diferite asupra performanței științifice. Dovezile empirice despre finanțarea studiilor doctorale indică faptul că finanțarea nu influențează doar rata de absolvire și durata finalizării studiilor doctorale, ci și faptul că natura/tipul surselor de finanțare influențează impactul pe care aceste surse de finanțare le au asupra performanței științifice (Horta et al., 2016). În studiul lor, bazat pe un design semi-experimental, utilizând date din Portugalia, Horta et al. (2016) indică și faptul că diferite scheme de finanțare a doctoratelor generează efecte diferite asupra performanței cercetării, în timpul și după finalizarea studiilor doctorale. În timp ce granturile de doctorat sporesc productivitatea și vizibilitatea cercetării în timpul doctoratului și pe parcursul carierei de cercetare, productivitatea cercetării în timpul doctoratului nu diferă între cei care au beneficiat de subvenții pentru proiectele de cercetare și cei care nu au beneficiat de astfel de oportunități.

¹ Mai multe informații despre Conferința Ministerială de la Bergen pot fi consultate aici: <http://www.ehea.info/page-ministerial-conference-bergen-2005>

² Mai multe informații despre Cadrul European al Calificărilor, nivelurile asociate, precum și descriptorii/ rezultatele învățării corespunzătoare, pot fi consultate aici: <https://europa.eu/europass/ro/description-eight-efg-levels>

³ [trad. din en.] European Council of Doctoral Candidates and Junior Researchers - o organizație umbrelă reprezentând doctoranzi și tineri cercetători, care reunește 28 de asociații naționale din 25 de țări din Uniunea Europeană și Consiliul Europei.

Când accentul se îndreaptă spre carieră, se constată că granturile pentru proiectele de cercetare au un efect benefic mai mic asupra tuturor indicatorilor de performanță în cercetare în comparație cu granturile pentru doctorat. Pe scurt, granturile doctorale par a avea un impact mai mare decât proiectele de granturi de cercetare, atât asupra doctoratului, cât și asupra carierei (Horta et. al., 2016).

Rolul particular al studiilor doctorale, la intersecția dintre Spațiul European al Învățământului Superior⁴ și Spațiul European European al Cercetării⁵ le conferă acestora un statut special (EURODOC, 2020, p. 5). Universitățile au principala responsabilitate pentru dezvoltarea de programe doctorale de calitate, care să includă formare în și prin cercetare, pregătind tinerii cercetători pentru cariere în mediul academic, dar și pentru roluri în societate sau în mediul privat. Durata medie a programelor de doctorat este de 3-4 ani și se organizează preponderent în regim cu frecvență („la zi”).

În Europa coexistă mai multe **modele de studii doctorale**, fiind încurajată diversitatea acestora – de la cele mai structurate, la cele cu flexibilitate mai mare. Analiza Asociației Universităților Europene (EUA)⁶ asupra practicilor din Uniunea Europeană (UE) arată că 73% dintre universitățile chestionate în 2019 au dezvoltat o anumită formă de școală doctorală (orig. doctoral/graduate/research schools), cu elemente specifice: cursuri predate, ținte de etapă, opțiuni de mobilitate etc.. Studiul a evidențiat o tendință spre programe de studii doctorale structurate și școli doctorale dezvoltate în completarea formării individuale. România se află printre statele europene care optează pentru un sistem mixt, ce include o parte de program structurat și o parte de dezvoltare/activitate individuală.

I.2. Contextul național

I.2.1. Cadrul legislativ

În România, programele de studii doctorale sunt reglementate de către Legea Educației Naționale nr. 1/2011 (legislație primară), precum și de Hotărârea nr. 681/2011 privind aprobarea Codului studiilor universitare de doctorat (legislație secundară). Suplimentar, există un cadru legislativ al evaluării calității studiilor universitare de doctorat: OM nr. 3651/2021 privind aprobarea Metodologiei de evaluare a studiilor universitare de doctorat și a sistemelor de criterii, standarde și indicatori de performanță utilizați în evaluare⁷. Conform Legii Educației Naționale, „studiile de doctorat reprezintă al III-lea ciclu de studii universitare și permit dobândirea unei calificări de nivel 8 din EQF/CEC și Cadrul Național al Calificărilor” (art. 158) și sunt disponibile doar pentru absolvenții programelor de master.

Programele de doctorat se desfășoară în cadrul unei școli doctorale – organizată de o universitate, un consorțiu universitar, Academia Română sau de un consorțiu/parteneriat dintre o universitate/consorțiu universitar și un institut de cercetare-dezvoltare, prin înființarea unei Instituții Organizatoare de Studii Universitare de Doctorat (IOSUD). Începând cu 31 martie 2021 și facultățile pot propune organizarea de școli doctorale la nivel de IOSUD⁸. Școlile doctorale din cadrul IOSUD se organizează pe discipline sau tematici disciplinare și interdisciplinare, dar doar dacă cuprind cel puțin trei conducători de doctorat (HG 681/2011).

Programul de studii doctorale cuprinde o componentă de pregătire bazată pe studii universitare avansate și un program individual de cercetare științifică sau creație artistică, iar „curriculumul de pregătire și programul de cercetare sunt stabilite de conducătorul de doctorat și de școala doctorală” (art. 159, alin. 6). Programele de studii doctorale „asigură formarea de competențe profesionale (de conținut, cognitive și de cercetare) în domenii de specialitate, precum și a unor competențe transversale” (art. 57 al HG 681/2011). Doctoratele pot fi științifice, dacă au ca finalitate cunoaștere științifică originală, sau profesionale, în domeniile artelor sau sportului. De asemenea, doctoratul poate fi organizat în limba română, în limba maternă, pentru minoritățile

⁴[trad. din En] European Higher Education Area (EHEA)

⁵[trad. din En.] European Research Area (ERA)

⁶[trad. din En] European Universities Association (EUA)

⁷OM nr. 3651/2021 poate fi consultat pe site-ul Ministerului Educației, aici: <https://www.edu.ro/sites/default/files/fisiere%20articole/ordin%203651-2021.pdf> (accesat la data de 16.06.2021).

⁸Prevedere introdusă de OUG nr. 22/31.03.2021 (publicată în Monitorul Oficial nr. 335/01.04.2021).

naționale sau într-o limbă de circulație internațională.

Doctoratele se organizează la forma de învățământ cu frecvență, precum și la forma de învățământ cu frecvență redusă. Legea nr.1/2011, art. 140 și H.G. 681, art. 43 cuprind dispoziții exclusiv pentru doctorat în forma de învățământ cu frecvență („la zi”), în timp ce OUG 49/2014 diferențiază doctoratul în forma de învățământ cu frecvență redusă prin faptul că, pentru doctorandul care urmează această formă de învățământ, nu apare obligativitatea de a desfășura activități corespunzătoare rolului de asistent de cercetare sau asistent universitar pe perioadă determinată. Cu toate acestea, frecvența redusă este înțeleasă în acest caz în mod diferit de sensul dat în cadrul studiilor de licență și/sau master. În cazul studiilor doctorale, frecvența redusă presupune scutirea doctorandului de desfășurarea activităților didactice (scutire aplicată inclusiv doctoranzilor de la forma de învățământ cu taxă). Prin Legea nr.1/2011, IOSUD-urile au posibilitatea, nu obligativitatea, de a încadra doctoranzi ca asistenți pentru o perioadă determinată, această posibilitate adresându-se, cu precădere, doctoranzilor care doresc și o carieră didactică. Totodată, încadrarea studenților pe o poziție de asistent universitar, pe perioadă determinată, poate fi interpretată și în cheia suplimentării finanțării studiilor doctorale.

Obligațiile ce decurg din forma de organizare sunt stabilite de conducerea universității la propunerea Consiliului Studiilor Doctorale, conform unei metodologii elaborate de Ministerul Educației. În baza autonomiei universitare, instituțiile organizatoare de studii doctorale stabilesc numărul de credite transferabile aferente acestui ciclu de studii și pot recunoaște creditele transferabile dobândite pe perioada mobilităților de studiu derulate în timpul studiilor doctorale sau a unor stagii de cercetare științifică, în țară sau în străinătate. De asemenea, conform art. 154, „învățarea realizată în cadrul masterului de cercetare poate fi echivalată cu primul an de studiu din cadrul programelor de studii universitare de doctorat”. Desigur, acest lucru presupune o diferențiere între tipurile de master și în practică, dincolo de cadrul legal, opțiunea de echivalare cu primul an de studii universitare de doctorat având potențialul de a crește popularitatea masterului de cercetare în rândul studenților care au în vedere înscrierea ulterioară la doctorat.

Drepturile studenților doctoranzi sunt incluse în Codul studiilor doctorale, la articolul 22, fiind stabilite prin contractul semnat cu instituția de învățământ. Suplimentar, printre **obligațiile studenților doctoranzi** (art. 43, alin. 2) se numără: alocarea unui timp semnificativ programului doctoral, participarea la activitățile școlii doctorale în funcție de specificul programului și de reglementările interne ale școlii doctorale și respectarea regulamentului școlii doctorale. În România, legislația în vigoare prevede ca, începând cu anul universitar 2018 – 2019, să fie incluse cursuri de etică și integritate academică în planurile de învățământ pentru toate programele de studii universitare (Licență⁹, Master, Doctorat) organizate în instituțiile de învățământ superior. Acestea se regăsesc în componenta dedicată pregătirii individuale.

Asigurarea calității se face prin evaluarea periodică a IOSUD-urilor (la fiecare 5 ani) și a domeniilor de studii universitare de doctorat, de către ARACIS sau o altă agenție de asigurare a calității, din țară sau din străinătate, înscrisă în Registrul European pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior (EQAR)¹⁰. Rezultatul acestei evaluări se concretizează în recomandarea de acordare sau retragere a acreditării/reacreditării – care se atestă prin ordin de ministru al educației. În acest sens, este evaluată componenta organizatorică (IOSUD) și domeniul de studii universitare de doctorat în care sunt organizate programele de studii universitare de doctorat (art. 1 alin. 3 al OM 3651/2021), pe baza unui raport de evaluare internă (art. 5 și 6, OM 3651/2021). Evaluarea urmărește trei domenii pentru care sunt definite criterii, standarde și indicatori de performanță: (A) capacitatea instituțională, (B) eficacitatea educațională și (C) managementul calității. Dintre indicatorii de performanță definiți pentru evaluarea domeniilor de studii doctorale, relevanți pentru prezentul studiu, amintim:

„A.1.3.1 Existența cel puțin a unui grant de cercetare sau de dezvoltare instituțională/resurse umane în implementare la momentul depunerii dosarului de evaluare internă, pentru domeniul de studii universitare de doctorat analizat,

⁹ Aceste cursuri sunt opționale pentru ciclul de Licență, conform OMEN nr. 3131/2017.

¹⁰ [trad. en.] The European Quality Assurance Register for Higher Education

sau existența, la nivelul domeniului, a cel puțin 2 granturi de cercetare sau de dezvoltare instituțională/resurse umane obținute de conducătorii de doctorat din domeniul evaluat în ultimii 5 ani.

A.1.3.3. Cel puțin 10% din totalul sumelor aferente granturilor doctorale obținute de universitate prin contract instituțional și prin taxe de școlarizare încasate de la studenții doctoranzi, de la forma de învățământ cu taxă, se utilizează pentru a finanța cheltuielile de formare profesională ale doctoranzilor (participarea la conferințe, școli de vară, cursuri, stagii în străinătate, publicare de articole de specialitate sau alte forme specifice de diseminare etc.).

A.3.2.1. Cel puțin 50% din conducătorii de doctorat din domeniul supus evaluării prezintă minimum 5 publicații indexate Web of Science sau ERIH în reviste cu factor de impact sau alte realizări cu semnificație relevantă pentru domeniul respectiv, în care se regăsesc contribuții de nivel internațional ce relevă un progres în cercetarea științifică-dezvoltare-inovare pentru domeniul evaluat.

B.1.1.1. Raportul dintre numărul absolvenților la nivel de masterat ai altor instituții de învățământ superior din țară sau din străinătate care s-au înscris la concursul de admitere la studii universitare de doctorat în ultimii 5 ani și numărul de locuri finanțate de la bugetul de stat scoase la concurs în cadrul domeniului de studii doctorale este de cel puțin 0,2 sau raportul dintre numărul candidaților în ultimii cinci ani și numărul de locuri finanțate de la bugetul de stat scoase la concurs în cadrul domeniului de studii doctorale este de cel puțin 1,2.

B.1.2.2. Rata de exmatriculare a studenților doctoranzi, inclusiv în urma renunțării la studii, la 3, respectiv 4 ani de la admitere¹¹, nu depășește 30%.

C.2.2.1. Toți studenții doctoranzi au acces gratuit la o platformă cu baze de date academice relevante pentru domeniul de studii de doctorat analizat.”

Se remarcă faptul că niciunul dintre indicatorii de performanță nu se referă la relația dintre student și coordonator, la resursele disponibile studentului pe durata studiilor și/sau la eforturile depuse de instituție pentru a răspunde nevoilor individuale ale studenților doctoranzi sau pentru a le susține starea de bine.

I.2.2. Organizarea și managementul studiilor doctorale

Conform ARACIS, în 2018 existau în România 57 de IOSUD (52 instituții de învățământ superior de stat, 4 particulare și Academia Română) în cadrul cărora erau organizate 210 școli doctorale - respectiv 434 de domenii de doctorat (cu 401 de titluri de domenii de doctorat distincte)¹². Conform Olah și Hâj (2021)¹³, datele provenite dintr-o cercetare la nivelul a 40 de universități din totalul celor existente în România indică faptul că **numărul studenților doctoranzi** a înregistrat o creștere de 23% în perioada 2015/2016 - 2019/2020 (o creștere mai mare decât cea înregistrată de numărul de studenți de la nivel de licență sau master) (p.5). Trebuie să menționăm că această creștere, distribuită pe forme de învățământ, se reflectă astfel: 4% creștere a numărului de doctoranzi care studiază „la zi” și 210% creștere a numărului de doctoranzi înmatriculați la forma de studiu „fără frecvență”, cea din urmă fiind reintrodusă în legislație în anul 2014.

¹¹ Trei ani pentru programele de studii universitare de doctorat cu durata precizată la art. 159 alin. (3), respectiv 4 ani pentru programele de studii universitare de doctorat cu durata precizată la art. 174 alin. (3) din Legea Educației Naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare.

¹² ARACIS (2018). Oferta și Cererea de programe de studii de Doctorat din România în anul universitar 2017-2018.

¹³ Olah, R. și Hâj, C. (2021). Policy Brief - Doctoranzi în România. Analiza datelor statistice privind doctoranzii și absolvenții studiilor universitare de doctorat din România – evoluții 2015/2016 - 2019/2020, UEFISCDI, Centrul de Politici Publice, Nr. 2/2021. Observație: analiza se bazează pe datele furnizate de către un număr de 46 de universități din totalul celor existente în România.

Programul de studii doctorale se desfășoară sub coordonarea unui conducător de doctorat – cel puțin lector/șef de lucrări sau cercetător științific gradul III – care a obținut atestatul de abilitare (art. 166) sau un echivalent al acestuia, din străinătate. În principiu, un conducător de doctorat poate coordona lucrările a maximum 8 studenți-doctoranzi (HG 681/2011, art. 27), stabilit de Senatul universității, și doar în domeniul de studiu în care s-a abilitat (art. 167). Cu toate acestea, odată cu modificarea Legii Educației Naționale nr.1/2011, prin OUG nr.4/2016, articolul din Hotărârea de Guvern și-a încetat efectele, fapt ce se reflectă și în practica instituțională.

Coordonator de doctorat poate fi orice persoană care a obținut dreptul de a conduce doctorate înainte de intrarea în vigoare a Legii Educației Naționale nr. 1/2011, precum și cei care au obținut atestatul de abilitare după adoptarea acesteia. Calitatea de coordonator de doctorat poate fi obținută de cadre didactice începând cu poziția de lector/șef lucrări/cercetător de gradul III, în urma unui proces de abilitare și se conferă prin Ordin de Ministru, la propunerea CNATDCU, în conformitate cu standardele și procedurile elaborate de către Ministerul Educației. Coordonarea doctorandului poate fi unică - fiind desemnat un coordonator din instituția de învățământ superior în care doctorandul își desfășoară studiile, sau în cotutelă, când doctorandul își desfășoară activitatea sub îndrumarea concomitentă a doi coordonatori - unul din România și altul dintr-o altă școală doctorală/IOSUD/țară. În anul 2018, în România, se înregistra un număr de 4388 de conducători de doctorat (dintre care 34 în instituții private) dintr-un total de 23,412 cadre didactice care ar îndeplini condițiile de abilitare (ARACIS, 2018). Pentru anul universitar 2016/2017, raportul mediu dintre numărul de studenți doctoranzi (pe întreg ciclul de doctorat) / coordonator era de 4.36 (incluzând universitățile private).

Începând cu anul 2016, prin contractul de finanțare instituțională, există o prevedere conform căreia IOSUD realizează rapoarte de autoevaluare. Acesta a fost un prim pas în direcția transparentizării instituțiilor organizatoare de studii universitare de doctorat prin prezentarea activității acestora.¹⁴

¹⁴ Rapoartele pot fi consultate aici: <https://www.edu.ro/rapoartele-de-autoevaluare-privind-%C8%99colile-doctorale-ce-func%C8%9Bioneaz%C4%83-%C3%AEn-institu%C8%9Biile-de-%C3%AEnv%C4%83%C8%9B%C4%83m%C3%A2nt>

Capitolul II: Accesul la studii doctorale

Acest capitol are ca scop discutarea oportunităților și dificultăților pe care studenții doctoranzi le întâmpină în momentul accesării studiilor doctorale, precum și identificarea unor soluții și recomandări pentru îmbunătățirea situației actuale.

II.1. Contextul internațional

În Europa, în 2018 erau înscriși în învățământul terțiar 17.5 milioane de studenți. Dintre aceștia, 6,8% urmau cursuri terțiare de scurtă durată, 59.9% erau înscriși la nivel de licență, 29.5% la nivel de master și 3.8% la nivel doctoral (cf. EUROSTAT).

	TERȚIAR TOTAL			TERȚIAR DE SCURTĂ DURATĂ			LICENȚĂ SAU ECHIVALENT			MASTER SAU ECHIVALENT			DOCTORAT SAU ECHIVALENT		
	Total	Femei	Bărbați	Total	Femei	Bărbați	Total	Femei	Bărbați	Total	Femei	Bărbați	Total	Femei	Bărbați
EU-27	17 502.0	8 098.5	9 403.5	1 198.8	617.3	581.5	10 487.6	4 943.9	5 573.7	5 155.4	2 224.2	2 931.2	660.3	343.2	317.1
Belgia															
Bulgaria	236.3	109.5	126.9	-	-	-	155.1	74.6	80.5	74.7	31.7	43.0	6.6	3.1	3.4
Cehia	329.0	141.2	187.8	1.0	0.4	0.6	193.6	83.4	110.2	112.0	45.0	67.0	22.5	12.4	10.0
Danemarca	310.9	135.2	175.7	35.6	19.1	16.5	195.8	80.7	115.2	70.0	30.8	39.2	9.4	4.6	4.9
Germania	3 127.9	1600.5	1 527.5	1.0	0.1	0.2	1 872.7	997.5	875.2	1 054.5	491.5	563.0	200.4	111.4	89.0
Estonia	45.8	18.9	26.9	35.6	-	-	28.7	12.3	16.4	14.6	5.5	9.1	2.5	1.1	1.4
Irlanda	231.2	111.0	120.2	19.9	9.8	10.1	168.9	81.9	87.0	33.9	15.3	18.6	8.5	4.0	4.5
Grecia	766.9	393.1	373.8	-	-	-	659.5	346.8	312.7	78.1	31.3	46.8	29.2	14.9	14.3
Spania	2 051.8	952.6	1 099.2	414.4	216.5	197.9	1 212.0	552.2	659.9	339.9	141.2	198.8	85.5	42.8	42.6
Franta	2 618.7	1 192.0	1 426.7	505.1	263.5	241.6	1 058.5	433.4	625.1	989.1	460.1	528.9	66.1	35.0	31.1
Croatia	164.8	70.8	94.0	0.1	0.0	0.0	97.6	45.3	52.3	63.6	23.9	39.7	3.6	1.6	1.9
Italia	1 896.0	844.3	1 051.7	13.4	9.7	3.7	1 140.6	527.8	612.9	713.6	292.7	420.9	28.3	14.2	14.2
Cipru	47.2	22.1	25.0	4.6	3.1	1.5	22.6	12.1	10.5	18.4	6.3	12.1	1.5	0.6	0.9
Letonia	81.6	34.2	47.4	14.9	6.0	8.9	46.2	20.6	25.5	18.3	6.7	11.7	2.2	0.9	1.3
Lituania	118.3	51.5	66.7	-	-	-	88.5	40.5	47.9	27.1	9.8	17.2	2.7	1.2	1.6
Luxemburg	7.0	3.4	3.7	0.8	0.3	0.4	3.1	1.4	1.6	2.5	1.2	1.3	0.7	0.4	0.3
Ungaria	283.4	130.7	152.6	12.2	4.7	7.5	183.5	87.4	96.1	79.9	34.6	45.3	7.7	4.0	0.6
Malta	15.2	6.7	8.5	2.1	0.7	1.4	8.6	4.0	4.6	4.5	2.0	2.5	0.1	0.1	0.1
Tările de Jos	889.5	426.3	463.2	25.0	11.4	13.7	668.8	324.9	343.9	180.0	82.1	97.9	15.7	8.0	7.7
Austria	430.2	202.4	227.8	75.2	35.0	40.2	199.2	93.9	105.3	135.3	62.4	73.0	20.4	11.1	9.3
Polonia	1 492.9	608.1	884.8	0.2	0.0	0.2	986.7	429.6	557.2	464.6	159.9	304.7	41.3	18.6	22.7
Portugalia	356.4	165.8	190.6	12.8	8.0	4.8	205.2	93.1	112.0	118.2	55.0	63.2	20.2	9.7	10.6
România	538.9	247.0	291.8	-	-	-	350.3	168.7	181.6	168.9	68.3	100.6	19.8	10.1	9.7
Slovenia	76.5	32.5	44.0	10.4	6.2	4.1	41.8	17.2	24.6	21.5	7.8	13.8	2.8	1.3	1.5
Slovacia	144.4	59.2	85.2	2.6	0.9	1.7	79.0	33.2	45.8	55.8	21.5	34.3	7.0	3.7	3.3
Finlanda	294.5	138.2	156.3	-	-	-	207.3	100.7	106.6	68.6	28.7	39.9	18.6	8.8	9.8
Suedia	431.1	172.0	259.1	25.6	13.0	12.6	241.0	86.7	154.3	144.8	62.1	82.7	19.7	10.2	9.5
Regatul Unit	2 467.1	1 064.7	1 402.4	284.2	115.4	168.8	1 621.0	714.5	906.5	450.6	177.5	273.0	111.3	57.2	54.1
Islanda	17.8	6.5	11.3	0.6	0.3	0.3	12.2	4.6	7.6	4.4	1.4	3.1	0.6	0.3	0.4
Lichtenstein	0.9	0.5	0.3	-	-	-	0.4	0.2	0.2	0.3	0.2	0.1	0.2	0.1	0.0
Norvegia	288.7	121.1	167.6	8.6	7.1	1.5	199.2	79.1	120.2	72.4	30.9	41.5	8.5	4.0	4.5
Elveția	306.7	153.9	152.8	4.2	1.6	2.6	207.3	104.8	102.5	70.1	34.0	36.0	25.2	13.5	11.7
Muntelegru	23.8	10.6	13.2	-	-	-	22.5	10.1	12.4	1.3	0.5	0.8	0.1	0.0	0.0
Macedonia de Nord	60.1	26.8	33.4	-	-	-	56.9	25.3	31.7	2.8	1.3	1.5	0.4	0.2	0.2
Serbia	256.2	111.3	144.9	-	-	-	197.9	88.6	109.3	46.8	17.8	29.0	11.5	4.9	6.6
Turcia	7 560.4	4 047.3	3 613.1	2 768.8	1 424.4	1 344.4	4 112.6	2 228.8	1 883.8	583.9	339.5	244.4	95.1	54.6	40.5

Tabel 1. Studenți înscriși în învățământul terțiar în Europa (2018)

Sursa: Eurostat (online data code:educ_uoe_enrt01)

Stabilirea criteriilor de admitere reprezintă una dintre cele mai importante responsabilități ale instituțiilor de învățământ superior, alături de garantarea calității programelor de studii universitare. Asigurarea egalității de șanse pentru tinerii cercetători în accesarea programelor de doctorat este o responsabilitate instituțională care, în mod ideal, ia forma unui set de criterii de admitere bine definite și transparente. Criteriile sau procedurile de admitere pot diferi de la un context la altul. Măsurarea capacității unui student-doctorand de a derula o cercetare semnificativă în domeniul propus poate fi o provocare mai mare decât evaluarea cunoștințelor academice ale candidatului. Experiența anterioară de cercetare rămâne printre cei mai buni predictorii ai succesului la nivel de doctorat. Din acest motiv, multe țări au făcut investiții mari în extinderea oportunităților de cercetare pentru studenți, iar programele postuniversitare utilizează din ce în ce mai mult această experiență ca un criteriu cheie pentru admiterea la învățământul doctoral (Bernstein et. al, 2014). Cu toate acestea, conform studiului Asociației Universităților Europene (2019), doctoranzii sunt admiși în mod predominant luând în considerare potențialul de cercetare, mai degrabă decât realizările lor din trecut.

La nivel european, conform aceluiași studiu, admiterea la studii doctorale implică: interviu (73%), realizarea unei propuneri de cercetare (64%), prezentarea unor idei de cercetare (52%), scrisori de recomandare (39%) și examene scrise (27%). Rezultatele studiului indică faptul că doctoranzii sunt admiși în mod predominant pe baza potențialului de cercetare pe care îl prezintă în timpul interviurilor, propunerii de cercetare și ideilor de proiecte de cercetare. Acest proces este în conformitate cu Recomandările de la Salzburg II, publicate în 2010, reprezentând o continuare a inițiativei demarate în 2005 în cadrul Procesului Bologna și vizând principiile care stau la baza reformei studiilor doctorale și a cadrului de asigurare a calității¹⁵.

La nivel european, cei mai mulți candidați la doctorat rămân în aceeași universitate în care și-au finalizat studiile de licență și master (53%), 27% se mută într-o altă instituție din aceeași țară, în timp ce 20% se înscriu la studii doctorale în altă țară - ceea ce face ca ponderea candidaților internaționali în universitățile europene să fie relativ crescută (EUA, 2019).

Participarea la procesele de luare a deciziilor legate de educația doctorală oferă o perspectivă asupra efectelor practice ale adoptării de către universități a unei abordări mai profesionale, în speță asumarea responsabilității instituționale pentru studenții doctoranzi și a procesului de cercetare doctorală. Aceasta relevă nivelurile de administrație care participă predominant la diferite procese de luare a deciziilor privind organizarea studiilor doctorale. În ceea ce privește procedurile decizionale legate de accesul la studii doctorale, acestea sunt dominate în mare măsură de proceduri de tip bottom-up (trad. de jos în sus), mai degrabă decât de proceduri de tip top-down (trad. de sus în jos) (Fig. 1). În figura de mai jos se observă cum atât în procesul de selecție a candidaților, cât și în definirea elementelor procedurilor de selecție a acestora, decizia este luată preponderent la nivelul unităților instituționale (ex. școlile doctorale) și nu sunt impuse de la nivel național/instituțional.

	Nivel național	Nivel instituțional	Nivelul unităților instituționale (ex.: școli doctorale)	Coordonator
Elemente ale procedurilor de selecție (ex.: propuneri de cercetare, interviu)	16,2%	46,9%	84,1%	45,8%
Selecția candidaților	5,0%	16,5%	91,7%	56,8%

Figura 1. Participarea la luarea deciziilor referitoare la accesul la studii doctorale

II.1.1. Doctoratul industrial

Modificările sociale, economice și culturale recente aduse de revoluția cunoașterii au pus sub semnul întrebării rolul și funcția tradițională a instituțiilor de învățământ superior în general, și rolului doctoratului în particular. În acest context, este nevoie din ce în ce mai mult de dobândirea unor competențe specifice din partea absolvenților pentru a concura pe piața forței de muncă. José Manuel Barroso, în cadrul Conferinței Marie Curie din 2010, sublinia necesitatea integrării cercetării în cadrul companiilor și o conexiune mai puternică între industrie, mediul academic și autoritățile publice.

Tradițional, un doctorat califică pe cel/cea care îl obține să predea și să realizeze cercetări în cadrul unei instituții de învățământ superior sau institut de cercetare, dar aceasta viziune nu mai este suficientă. Piața de muncă academică nu poate absorbi toți absolvenții de doctorat, crescând cererea de cercetători specializați în industrie/afaceri. Doctoratul industrial ar putea răspunde acestei probleme, precum și unor cerințe specifice sectorului economic. Acest tip de doctorat ar putea fi aplicativ, dedicat persoanelor angajate în diferite domenii de muncă și ar putea fi organizat în parteneriat cu companii private. Investiția în doctorate industriale este benefică pentru toți cei trei parteneri implicați: doctorandul, universitatea și compania. Labiad (2013) a

¹⁵ Mai multe informații aici: <http://www.ehea.info/cid102053/doctoral-degree-salzburg-2005.html>.

identificat avantajele implementării doctoratelor industriale atât la nivel individual, cât și la nivel instituțional:

- Nivel individual (doctoranzii):

- o câștigă experiență de cercetare și își dezvoltă abilitățile în sectorul privat unde își petrec aproximativ 50% din timp (durata variază de la program la altul);
- o obțin o mai bună înțelegere a industriei și, astfel, le sporește potențialul de angajare.

- Nivel instituțional:

- o permite companiilor să-și dezvolte resursele umane prin angajarea de personal de cercetare înalt calificat, permițând personalului lor cu normă întreagă să urmeze studii doctorale;
- o companiile își dezvoltă componenta de cercetare;
- o facilitează transferul de cunoștințe între companii și universități
- o contribuie la promovarea cercetării și dezvoltării și la stimularea creșterii și competitivității companiilor.

Nu există reglementări comune la nivelul Uniunii Europene care să adreseze problematica doctoratelor industriale, iar formularea „doctorat industrial european” se referă la un program specific UE lansat în cadrul Acțiunii Marie Curie, care constă într-un doctorat comun dezvoltat între o universitate sau institut de cercetare și o companie, stabilită în două state membre ale UE. Studenții doctoranzi de orice naționalitate au un contract de muncă cu cel puțin unul dintre participanți și petrec cel puțin 50% din timpul de lucru în companie.

În absența unei reglementări comune la nivel european, doctoratele industriale s-au dezvoltat diferit de la o țară la alta. În unele cazuri, cum ar fi în Danemarca și Franța, doctoratele industriale sunt reglementate și definite în mod clar fie în legislație, fie în programele guvernamentale.

Danemarca a fost printre primele țări care a introdus în 1970 primul Program de Doctorat Industrial de trei ani, axat pe industrie, în cooperare cu o companie privată, un doctorand și o universitate (Labiad, 2013). În acest caz, organizația gazdă poate solicita o subvenție de la Agenția Daneză pentru Știință, Tehnologie și Inovare pentru a acoperi o parte din salariul destinat doctorandului. Întrucât companiile sunt cele care angajează doctorandul și sunt proprietarii proiectelor desfășurate, impactul asupra companiilor este foarte relevant. În 2011, Centrul de Cercetare pentru Economie și Afaceri (Centre for Economic and Business Research - CEBR) din cadrul Copenhagen Business School a realizat un studiu de impact, care a reunit aproximativ 430 persoane fizice și 270 de companii participante la program. Acest studiu constata că:

- absolvenții de doctorate industriale câștigă cu aproximativ 7-10% mai mult decât absolvenții unui doctorat academic;
- absolvenții de doctorate industriale sunt mai probabil să se regăsească la nivelurile superioare ale organizației lor decât absolvenții unui doctorat academic;
- absolvenții de doctorate industriale sunt mai probabil să fie găsiți în posturi care necesită un nivel mai înalt de cunoștințe specializate decât absolvenții de licență sau master, dar mai scăzut decât absolvenții unui doctorat academic.

În **Franța**, calificări similare sunt numite acorduri industriale pentru formare prin cercetare și au drept scop stimularea parteneriatelor de cercetare public-privat. Firma care găzduiește doctorandul primește granturi cu o durată de trei ani de la Asociația Națională pentru Cercetare și Tehnologie, în numele statului (Ori, 2013). Din 1981, când s-a început implementarea doctoratelor industriale în Franța, numărul absolvenților de doctorat industrial a ajuns la 20,500, implicând 7,500 de companii și 4,000 de grupuri de cercetare și laboratoare în multe sectoare și domenii științifice (Labiad, 2013). Sondajele care vizează absolvenții au indicat că 96% dintre aceștia intră pe piața muncii într-un an sau mai mult și 76% în mai puțin de trei luni. Pe lângă gradul crescut de inserție pe piața muncii, absolvenții doctoratelor industriale au raportat și o satisfacție crescută față de pregătirea lor doctorală. Potrivit unui sondaj efectuat în 2008 privind cariera profesională a foștilor absolvenți de doctorat industrial, 86 % dintre cei care și-au susținut tezele (1,769 din 2061) și 77% dintre cei care nu le-au

susținut (95 din 124) consideră că pregătirea doctorală a servit ambițiilor lor profesionale (Labiad, 2013). Mai mult decât atât, conform aceluiași studiu, companiile care au găzduit studenți în cadrul unui doctorat industrial au fost mulțumite în mare măsură de această colaborare, acest aspect reflectându-se în faptul că mai mult de 6 din 10 doctoranzi au fost recrutați de companiile sau laboratoarele unde și-au desfășurat cercetările, iar restul au fost recrutați în alte tipuri de organizații guvernamentale și nonguvernamentale.

În **Italia**, doctoratele industriale sunt doar parțial reglementate. În 2013, guvernul italian a emis un decret (nr. 45/ 8 februarie 2013) care distinge trei programe de doctorat diferite, orientate spre practică: programe de doctorat în colaborare cu companii; doctorate industriale; programe de doctorat bazate pe ucenicie. Un caz interesant în acest sens este Școala Internațională Doctorală în Formarea Capitalului Uman și Relații de Muncă promovată de ADAPT în Italia, care în ultimii patru ani a acordat aproximativ 248 de burse datorită unei rețele dense de companii, patronate și sindicate care au făcut posibilă strângerea a peste 8 milioane de euro pentru acordarea acestora.

În **Germania**, doctoratele industriale nu sunt reglementate de lege, chiar dacă 16% din toți studenții doctoranzi din fiecare an urmează doctorate dezvoltate în parteneriat cu companii. De obicei, companiile pun la dispoziție unele poziții în cadrul companiei – majoritatea cu normă parțială – pentru cei interesați să urmeze un doctorat industrial. Doritorii candidează pentru pozițiile respective și participa la etapele obișnuite de angajare. În cazul în care se califică mai departe, depinde de ei să găsească un profesor care să fie dispus să le supervizeze proiectul de cercetare.

II.2. Context național

La nivel național, Raportul privind starea învățământului superior din România, 2019 – 2020 (MEN), indică faptul că, în anul universitar 2019/2020, în instituțiile de învățământ superior din România erau înmatriculate 543,3 mii de persoane, cu aproximativ 9 mii de persoane mai mult decât în anul universitar precedent. Din totalul persoanelor înscrise în învățământul superior în anul 2019/2020, 75% urmau programe de studii universitare de licență, 20,5% – programe de studii universitare de master, 4% – programe de studii universitare de doctorat, iar 0,5% – programe de studii postuniversitare (programe postdoctorale, programe de studii aprofundate și academice postuniversitare, programe de studii postuniversitare de specializare).

	Total	Programe de studii				Ponderea studenților din licență
		Licență	Masterat	Doctorat	Programe postuniversitare	
	Anul universitar 2013/2014					
Total	578.725	433.234	114.254	20.011	11.226	74,9%
De stat	485.168	353.988	101.175	19.792	10.213	73,0%
Particular	93.557	79.246	13.079	219	1.013	84,7%
	Anul universitar 2014/2015					
Total	541.653	411.229	107.092	18.777	4.555	75,9%
De stat	464.149	345.336	95.860	18.513	4.440	74,4%
particular	77.504	65.893	11.232	264	115	85,0%
	Anul universitar 2015/2016					
Total	535.218	410.697	104.739	17.156	2.626	76,7%
De stat	465.012	351.450	94.129	16.971	2.462	75,6%
Particular	70.206	59.247	10.610	185	164	84,4%
	Anul universitar 2016/2017					
Total	531.586	405.638	103.827	19.154	2.967	76,3%
De stat	464.642	350.149	92.838	18.885	2.770	75,4%
Particular	66.944	55.489	10.989	269	197	82,9%
	Anul universitar 2017/2018					
Total	538.871	408.179	106.358	19.753	4.581	75,7%
De stat	471.376	352.299	95.436	19.563	4.078	74,7%
Particular	67.495	55.880	10.922	190	503	82,8%
	Anul universitar 2018/2019					
Total	533.749	402.696	108.136	20.416	2.501	75,4%
De stat	467.931	348.517	96.979	20.104	2.331	74,5%
Particular	65.818	54.179	11.157	312	170	82,3%
	Anul universitar 2019/2020					
Total	543.299	407373	111.251	21.976	2.699	75,0%
De stat	475.823	351.738	100.189	21.752	2.144	73,9%
Particular	67.476	55.635	11.062	224	555	82,5%

Tabel 2. Numărul persoanelor înscrise în învățământul superior, pe programe de studii (mii)
Sursa: Date preluate din Caietele statistice privind învățământul superior, INS, 2014-2020.

Accesul la studii doctorale este permis absolvenților programelor de master (ISCED 7) sau echivalentul acestora. De exemplu, absolvenții programelor de studiu în domeniul medical (medicină sau farmacie) sau arhitectură au acces direct la studii doctorale, diploma de studii de lungă durată fiind echivalată cu licență și master în domeniu.

II.2.1. Date generale

Candidații la studii doctorale pot fi admiși pe „locuri bugetate cu bursă” beneficiind atât de granturi de studiu, cât și de bursă doctorală, „locuri bugetate fără bursă” - caz în care beneficiază de granturi de studiu, dar nu și de burse doctorale, sau pe „locuri cu taxă” - situație în care aceștia își acoperă individual taxa de studiu. Valoarea ridicată a taxei de studiu pentru programele de studii doctorale, dar și valoarea bursei doctorale, „stimulează o competiție reală între candidați”¹⁶.

În ceea ce privește accesul la doctorat, în 2018 erau disponibile 4,541 de locuri pentru admiterea la doctorat, dintre care 1,328 la taxă (incluzând IIS private) și 3,213 la buget (1559 cu bursă și 1,654 fără bursă), repartizarea fiind realizată la nivelul Ministerului Educației (ARACIS, 2018). Față de anul universitar 2015/2016, în 2019/2020 s-a înregistrat o scădere a numărului locurilor bugetate cu bursă (la aproximativ jumătate), respectiv o creștere a locurilor bugetate fără bursă și a celor la taxă (Olah și Hâj, 2021, p.9).

Repartizarea pe domenii de studiu (Tabel 3) nu se realizează de la nivel central/național, ci pe baza procedurilor interne ale universităților. De obicei, baza de recrutare a viitorilor doctoranzi o constituie studenții proprii, ceea ce face ca admiterea la doctorat să fie de multe ori formală, bazându-se pe discuții anterioare dintre coordonator și student, coordonatorul cunoscând deja persoanele cu care va lucra. Astfel, se manifestă o tendință de continuare a studiilor doctorale în cadrul aceleiași universități unde candidatul a finalizat studiile masterale. O soluție poate fi dezvoltarea unui sistem de admitere mai competitiv, prin care absolvenții de master ai unei universități să nu devină ulterior neapărat și doctoranzi ai aceleiași universități.

1. **Medicină (sectorial, 6 ani) - 2924**
2. **Limbă și literatură - 1297**
3. **Inginerie industrială - 787**
4. **Inginerie mecanică - 731**
5. **Istorie - 691**
6. **Teologie - 661**
7. **Inginerie civilă - 641**
8. **Management - 551**
9. **Medicină (general, 3 ani) - 509**
10. **Inginerie electronică, telecomunicații și tehnologii informaționale - 447**
11. **Sociologie - 441**
12. **Inginerie electrică - 418**
13. **Drept - 400**
14. **Medicină veterinară - 395**
15. **Agronomie - 360**
16. **Ingineria materialelor - 357**
17. **Calculatoare și tehnologia informației - 349**
18. **Inginerie chimică - 349**
19. **Fizică - 335**
20. **Științe politice - 331**

Tabel 3. Primele 20 de domenii de studii după numărul de studenți doctoranzi înmatriculați în anul universitar 2019/2020
Sursă: UEFISCDI, 2021, p.13

¹⁶ UEFISCDI (2009). Raport „Definirea modelului de școală doctorală. Diagnoza privind studiile doctorale din România: Rezultatele Cercetării Calitative”.

II.2.2. Admiterea la studii doctorale

În ceea ce privește admiterea la doctorat, consultările derulate în cadrul proiectului au indicat faptul că proiectul de cercetare nu ar trebui să fie un criteriu central în admitere. Se remarcă faptul că un impediment în finalizarea cu succes a studiilor doctorale îl reprezintă dificultățile întâmpinate de către candidații/studentii-doctoranzi care au un parcurs anterior în domenii foarte diferite de cel de doctorat. În acest context, **criteriile de admitere** ar putea să se raporteze, de exemplu, și la cunoștințele în domeniu ale candidatului, motivația pentru desfășurarea cercetării și testarea experiențelor dobândite în ciclurile anterioare (licență și masterat). Referindu-ne la tranziția de la studiile masterale la studiile doctorale, un traseu educațional dezirabil ar fi de la masteratul de cercetare la doctorat. Masteratul de cercetare (academic) poate pregăti viitorul candidat la studii doctorale în aspecte care țin de etica și metodologia cercetării, astfel încât perioada de cercetare propriu-zisă din timpul doctoratului să fie mai mare.

O discuție importantă care vizează accesul la studiile doctorale, este legată de **motivația candidaților** de a se înscrie la studii doctorale. Motivația care vine în mare parte din dorința de a îndeplini criterii formale pentru progresia profesională (de ex.: intrarea în barou, obținerea gr. I pentru profesori) sau pentru accesarea unor stimulente (ex: sporul de doctorat) tinde să reducă din calitatea studiilor, candidații având un apetit mai scăzut pentru cercetare.

În ceea ce privește problema admiterii doctoranzilor internaționali, este importantă pe de-o parte oferirea posibilității de a desfășura doctorat în România în limbi străine – opțiune permisă de lege, dar foarte rar întâlnită în practică, precum și accesul în laboratoare mai performante sau la teme de cercetare care să poată concura cu oferta studiilor doctorale din străinătate.

II.3. Soluții și recomandări

Date fiind provocările identificate anterior, propunem următoarele recomandări de îmbunătățire a accesului la studii doctorale:

1. **Diferențierea dintre doctoratul academic, doctoratul profesional, doctoratul industrial și doctoratul interdisciplinar.** Legea Educației Naționale definește doctoratul profesional exclusiv în domeniul artelor și sportului, însă se remarcă nevoia de lărgire a sferei de aplicabilitate a acestui concept, respectiv includerea și reglementarea doctoratului industrial.
2. **Clarificarea și punerea în practică a diferențierii dintre masteratul profesional și cel de cercetare (academic).** Odată cu reglementarea doctoratului industrial, se poate explora o rută care să reglementeze masterul profesional similar modului în care masterul de cercetare facilitează tranziția către doctoratul științific. Pentru aceasta, este însă necesară o clarificare a diferențelor între cele două tipuri de programe de master, precum și implementarea concretă a masterului profesional în oferta instituțiilor de învățământ superior - spre exemplu, reglementarea diferită a proceselor de admitere și de absolvire (ex. pe baza unui examen/proiect de diplomă în locul unei cercetări științifice), precum și a practicii de specialitate din cadrul acestor programe.
3. **Dezvoltarea unui sistem gradual, selectiv și motivațional de rute flexibile,** care poate oferi studenților performanți din ruta profesională intrarea / reintrarea, după caz, pe filiera doctoratului academic.

4. **Recunoașterea, în practică, a unor competențe dezvoltate pe parcursul masterului de cercetare** și în cadrul doctoratului, printr-un mecanism transparent și deschis, care să asigure tranziția dintre cele două nivele¹⁷.
5. În cazul în care sistemul de admitere se bazează pe propunerea unei teme de cercetare, **profesorii coordonatori sau angajatorii** (în cazul unui doctorat profesional/industrial) **pot propune teme de cercetare** relevante pentru domeniu/industrie. Există și posibilitatea unei burse a temelor de cercetare (asemănătoare unor sisteme considerate performanțe la nivel european).
6. Suplimentarea perioadei de timp dedicate doctoratului pentru **doctoranzii care au absolvit alte domenii de studiu** sau includerea unui modul de cursuri dedicate pentru aceștia, prin care să se recupereze eventualele decalaje (foundation courses).
7. Crearea cadrului legislativ sistemic care să susțină eforturile universităților de **internaționalizare**, cu o metodologie flexibilă, care să garanteze autonomia universităților de a lua anumite decizii ce țin de designul programelor internaționale și de recunoaștere a studiilor doctorale.
8. Sprijinirea studenților pentru opțiunea de a realiza teza în limba engleză sau în alte **limbi de circulație internațională** (de exemplu, crearea unor Centre de scriere academică care să îi sprijine pe studenți).
9. **Eliminarea perioadei de participare la cursuri de limba română** (preparatory course), care limitează atractivitatea studiilor doctorale pentru studenții străini, extinzând timpul alocat procesului în ansamblu.

¹⁷ Acest aspect este deja reglementat prin LEN nr.1/2011, Art.154 (b). Învățarea realizată în cadrul masterului de cercetare poate fi echivalată cu primul an de studiu din cadrul programelor de studii universitare de doctorat.

Capitolul III: Parcursul studiilor doctorale

Această secțiune are ca scop discutarea oportunităților și dificultăților pe care studenții doctoranzi le întâmpină pe parcursul studiilor doctorale, precum și identificarea unor soluții și recomandări de îmbunătățire a situației curente.

III.1. Contextul internațional

La nivel european, studiile doctorale se referă în primul rând la formarea și sprijinul oferit doctoranzilor pe măsură ce parcurg procesul de formare și cercetare. Rezultatele studiului Asociației Universităților Europene (2019) relevă faptul că formarea doctoranzilor se concentrează în principal pe competențe specifice de cercetare (de exemplu, metode avansate, cunoștințe actualizate, noi tehnici) și competențe academice generale (de exemplu, scriere de proiecte de cercetare, publicare, etică). Formarea competențelor transversale, deși considerată importantă, se află la o distanță considerabilă de formarea competențelor de cercetare specifice și generice. Dintre competențele transversale amintim valorificarea cunoașterii (de exemplu, drepturile de proprietate intelectuală, antreprenoriatul), competențele de management și leadership (de exemplu, munca în echipă, gestionarea conflictelor), precum și competențele didactice.

Sprijinul financiar pentru doctoranzi și tinerii cercetători reprezintă o problemă de importanță centrală pentru programele doctorale. Ușurința și gradul în care sunt disponibile finanțări în timpul doctoratului au efect asupra multor aspecte care influențează parcursul studiilor doctorale. Resursele publice sunt de departe cea mai dominantă sursă de finanțare din Europa, fiind urmate de angajarea în cadrul universității, respectiv de granturi și burse oferite de către universitate. În acest sens, principiile de la Salzburg privind educația doctorală subliniază faptul că nivelurile adecvate de finanțare sunt esențiale pentru calitatea și finalizarea cu succes a doctoratului (EUA, 2010). Cu toate acestea, se poate vedea o ierarhizare clară a resurselor de finanțare pentru studenții doctoranzi. (Fig. 2).

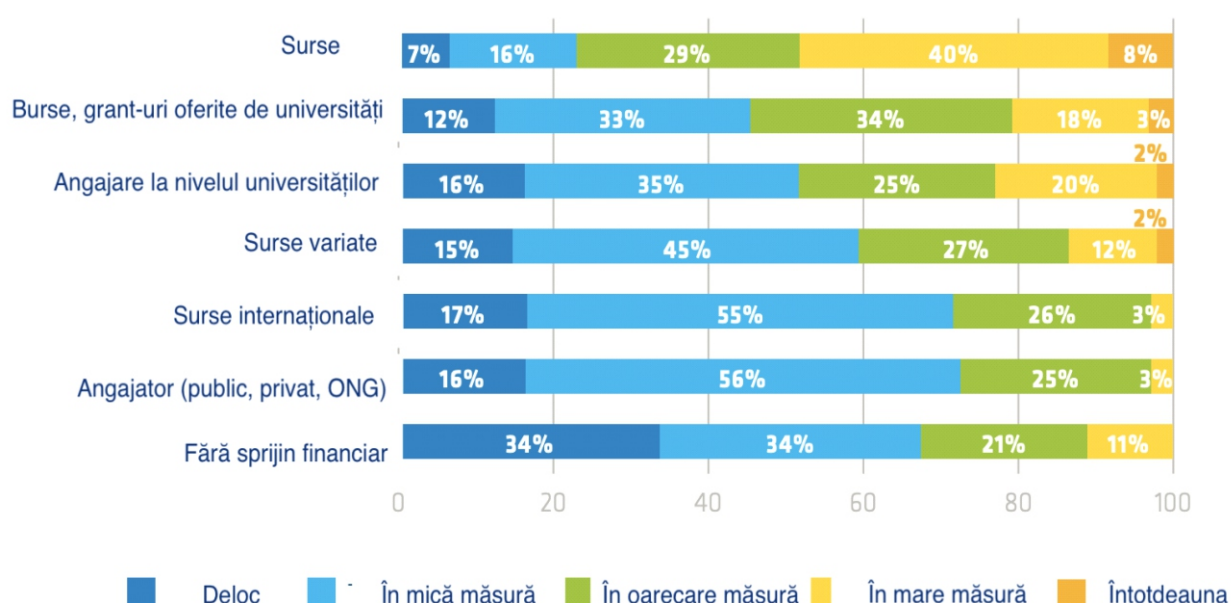

Figura 2. Sprijin financiar pentru studenții doctoranzi
Sursa: European University Association (2019)

Coordonarea doctorandului a devenit un efort colectiv împărțit între studentul doctorand, coordonator, alți membri calificați ai echipei de coordonare, respectiv diverse alte structuri instituite de universitate. Sprijinul și îndrumarea doctoranzilor și cercetătorilor juniori sunt organizate pe mai multe niveluri instituționale. Coordonatorul continuă să joace un rol central, regăsindu-se din ce în ce mai rar situații în care studenții doctoranzi își desfășoară activitatea doctorală fără nicio formă de supervizare instituțională.

Cu toate acestea, datele indică un număr scăzut de reguli și reglementări instituționale care sunt în vigoare în ceea ce privește formarea coordonatorilor de doctorat - ele existând în doar 17% dintre universitățile europene participante la studiul Asociației Universităților Europene (2019). Situația actuală a majorității universităților participante la acest studiu reflectă principiile de la Salzburg publicate în 2005, care îndeamnă instituțiile de învățământ superior să aibă la dispoziție mecanisme pentru coordonare și evaluare (bazate pe un cadru contractual transparent).

III.2. Context național

Conform legii, perioada studiilor doctorale este de trei ani, cu posibilitate de prelungire. Excepție fac programele doctorale din domeniile de studii reglementate la nivel european care respectă durata reglementată în acest context. Durata studiilor poate fi prelungită, pe baza unor motive întemeiate, pentru maximum doi ani, respectiv prin obținerea unei perioade de grație, ceea ce conduce la posibilitatea de a extinde, în mod formal, perioada studiilor doctorale de la trei la cinci ani, fără a include aici perioadele de întrerupere. Întreruperea doctoratului, în general, nu poate depăși doi ani, cu excepția situațiilor de întrerupere pentru creștere/îngrijire a copilului, care pot ajunge la trei ani și care se pot solicita doar o dată în timpul parcursului doctoral; de menționat, aceste prevederi variază în funcție de regulamentul școlii doctorale. Astfel, perioada de desfășurare a studiilor doctorale poate varia de la minimum reglementat de trei ani, la maximum șapte/opt ani, în cazul în care studentul-doctorand beneficiază atât de perioada de grație, cât și de întreruperi în parcursul doctoral.

Analizând repartiția studenților per an de studiu în anul universitar 2019/2020, se observă că: 69.77% se află în primii 3 ani de studiu, 3.46% în anul 4 „legal”¹⁸ (doctorate de 4 ani), în timp ce 26.77% se aflau în prelungire de studii (anul 4, 5 sau 6) - numărul acestora din urmă înregistrând un trend crescător în ultimii ani (cu 3.33% mai mulți studenți față de anul 2015/2016 își continuă studiile în anul 4, 5 și 6) (Fig. 3). Conform UEFISCDI, perioada alocată acestor studii, de trei ani, „este considerată total insuficientă, chiar și în condițiile în care doctorandul nu s-ar ocupa decât de cercetarea proprie” (UEFISCDI, 2009, p.7), de aceea se consideră mai degrabă o perioadă optimă de 4-5 ani, cu variații în funcție de domeniul de studiu.

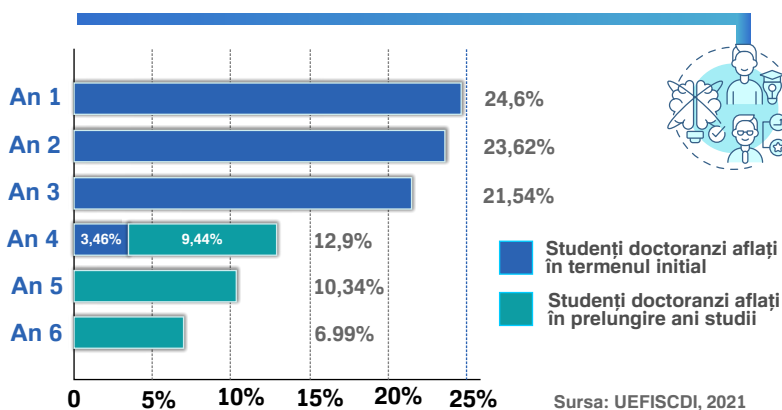

Figura 3. Distribuția studenților doctoranzi pe ani de studiu, în anul universitar 2019/2020
Sursa: UEFISCDI, 2021

¹⁸ Conform prevederilor Art. 39, alin. (2) din HG. nr. 681/29 iunie 2011 privind aprobarea Codului studiilor universitare de doctorat.

Programele de studii doctorale urmăresc dezvoltarea de competențe de cercetare specifice mediului academic pentru a determina avansarea cunoașterii prin cercetare originală – aspect care le deosebește de programele de studii de licență sau master. Astfel, studiile doctorale devin primul pas în cariera cercetătorilor emergenți, iar studenții doctoranzi au mai multe roluri asociate: de studenți, cercetători juniori, asistenți de predare și cercetare (dualitatea statutului de student-doctorand este discutată pe larg în capitolul dedicat acestei teme). Cu toate acestea, se pare că atât în România, cât și în Europa, lipsesc mecanismele de sprijin pentru studenții doctoranzi. Acestea ar trebui corelate cu elementele care s-au dovedit a influența participarea la studiile doctorale și finalizarea cu succes a acestora. Aceste elemente pot fi intrinseci, precum motivația, capacitatea de muncă individuală etc., sau extrinseci, precum mecanisme de sprijin financiar, relația cu coordonatorul, sprijinul academic instituțional, capacitatea instituției de a crea o comunitate și de a-i ajuta pe studenții-doctoranzi să se integreze etc. Ele pot fi analizate în detaliu, concomitent cu o mai bună definire a succesului în studiile doctorale – care ar putea include: finalizarea studiilor în cei trei ani dedicați acestora, publicarea de articole științifice în co-autorat cu coordonatorul, participarea la conferințe naționale/internaționale etc.

O parte dintre elementele care influențează parcursul educațional și finalizarea cu succes a studiilor sunt abordate în alte subcapitole ale acestui raport (de exemplu: relația cu coordonatorul, formele de sprijin financiar, dualitatea statutului studentului-doctorand). Secțiunea curentă prezintă situația actuală a studiilor doctorale în România, identifică o serie de probleme cu care studenții se confruntă și discută potențiale soluții (fără a relua aspectele prezentate în alte capitole ale studiului), centrându-se asupra mecanismelor de sprijin pe care instituția de învățământ le poate pune la dispoziția studentului-doctorand pe parcursul studiilor doctorale.

III.2.1. Durata studiilor doctorale

În România, ca și în alte state europene, se urmează tendința internațională de dezvoltare de școli doctorale și programe de studii doctorale structurate.

În „Raportul privind starea învățământului superior 2019- 2020” (MEC, 2021), este menționată durata medie de frecvență a studiilor superioare, care exprimă numărul (mediu) de ani de studii superioare pe care îi frecventează o persoană de vârstă corespunzătoare acestui nivel de învățământ (19-23 ani). Indicatorul reflectă nivelul general de dezvoltare a sistemului de educație universitară, din perspectiva numărului de ani de studii. Durata medie de frecvență indică faptul că rata de părăsire timpurie a sistemului de învățământ superior a înregistrat ușoare fluctuații în ultimii ani universitari.

Valoarea medie de frecvență a studiilor superioare, corespunzătoare anului 2019/2020, a fost de 1,4 ani, iar maxima înregistrată în intervalul de timp analizat a fost de 1,6 ani. Pentru populația feminină, valorile indicatorului se situează în intervalul 1,5-1,8 ani, iar pentru cea masculină în 1,2-1,4 ani. Populația de gen feminin înregistrează, pe toată durata intervalului analizat, valori superioare celei de gen masculin, diferența maximă fiind de 0,5 ani (2014/2015), iar cea minimă de 0,2 ani (2019/2020).

	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019	2019/ 2020
Total	1,5	1,4	1,5	1,6	1,6	1,4	1,4	1,4	1,4
Feminin	1,6	1,7	1,8	1,8	1,8	1,5	1,6	1,6	1,5
Masculin	1,3	1,3	1,4	1,3	1,3	1,2	1,2	1,2	1,3

Tabel 4. Evoluția duratei medii de frecvență a învățământului superior, perioada 2011-2019
Sursa: Raportul privind starea învățământului superior 2019-2020 - date calculate pe baza Caietelor statistice privind învățământul superior, INS, 2012-2020.

Prelungirea studiilor reprezintă o tendință care se observă și din analiza comparativă a distribuției studenților doctoranzi pe ani de studii între doi ani universitari diferiți – de exemplu, 2015/2016 față de 2019/2020. Prelungirea studiilor doctorale este asociată cu durata stagiilor de pregătire în raport cu timpul alocat cercetării, timpul alocat de către studentul-doctorand – în special cei înscriși la forma „cu frecvență redusă” – pentru realizarea proiectului de cercetare și redactarea tezei și absența practicii de a încuraja continuitatea proiectelor de cercetare între programele de masterat de cercetare și programele de doctorat (Vlăsceanu et. al, 2009, p.56).

Fenomenul de prelungire a studiilor este complementar celui de abandon școlar. Urmărind generațiile de studenți doctoranzi din România, din perioada 2015 – 2019, și pierderile înregistrate în rândul acestora, se constată că 5,2% dintre cei înmatriculați în anul universitar 2015/2016 nu au promovat anul universitar respectiv. În continuare, 2,7% dintre aceștia și-au abandonat studiile doctorale în anul universitar 2016/2017, rezultând astfel că 7,9% dintre studenții doctoranzi înmatriculați în anul universitar 2015-2016 și-au abandonat studiile doctorale până la începutul anului III de studii (Fig. 4).

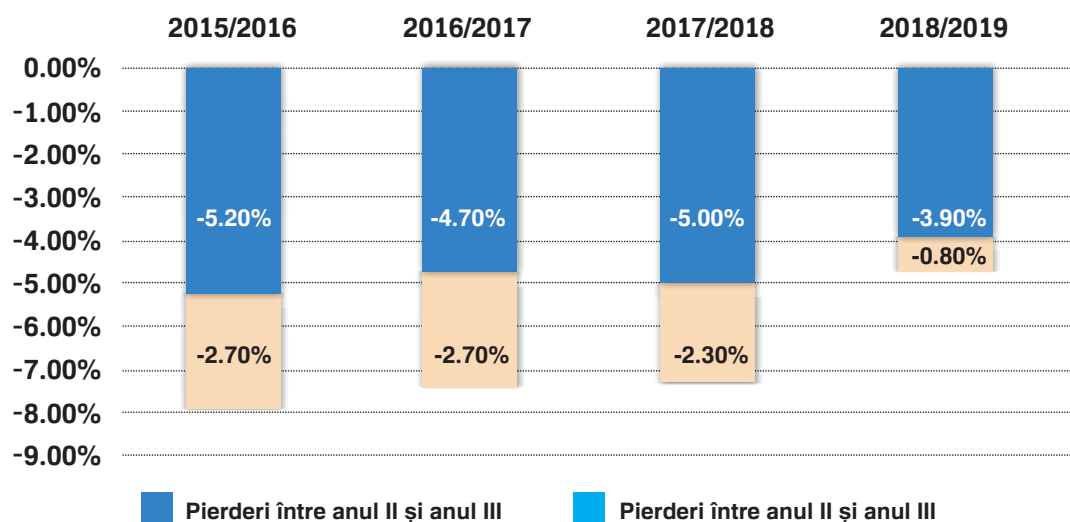

Figura 4. Evoluția generațiilor de studenți doctoranzi și diferențele înregistrate până în anul III de studiu (pierderi), în perioada 2015/2016 – 2018/2019

Sursa: UEFISCDI, 2021, p.20

În literatura de specialitate, sunt identificați factori instituționali și factori personali care pot avea un impact asupra deciziei de abandon școlar. Dintre factorii personali implicați în decizia abandonării studiilor – despre care se consideră că pot avea un impact mai mare decât cei instituționali - se numără sentimentul de izolare experimentat de studenții doctoranzi corelat cu: nesiguranța și efortul presupus cu adevărat de un program de doctorat, preluarea unui nou rol, progresul lent în studiu, nefamiliaritatea cu procesul de cercetare, socializarea insuficientă și lipsa de integrare în comunitatea academică, lipsa echilibrului dintre viața personală și profesională, stresul și managementul emoțiilor (Castello et. al, 2017, p.3, p.7-8). Alte cauze de natură personală care pot influența abandonarea studiilor doctorale au legătură cu anxietatea asociată procesului de cercetare și de scriere a tezei de doctorat, de alegere a tipului/formatului tezei, competențele de cercetare, interesul față de tema de cercetare (Pyhälto et.al, 2019), relația cu coordonatorul (Hopwood și Schlemper, 2011; Walsh, 2010; Zhao și colab., 2007), motivația sau sănătatea mintală (Gardner, 2009). Dintre factorii instituționali care pot fi predictorii ai abandonului amintim: structura departamentală și eforturile de creare a unei comunități academice (Stubb și colab., 2011; De Welde și Laursen, 2008), accesul la resurse, caracteristicile programelor personale, instituționale și doctorale sau condițiile de muncă legate de cercetare” (Castello et.al, 2017, p. 3).

Din datele colectate prin intermediul Chestionarului Național Studentesc, reiese faptul că 70% dintre respondenți sunt de acord sau complet de acord cu ideea că aparțin unei comunități academice, în timp ce 30%

nu sunt de acord sau sunt nesiguri. Așadar, majoritatea respondenților se consideră integrați în comunitatea academică de care aparțin. Acest rezultat este susținut și de răspunsul oferit la întrebarea privind gradul de satisfacție în legătură cu sprijinul primit pentru interacțiunea cu colegii (Fig.5). Dintre respondenți, 68% sunt mulțumiți și foarte mulțumiți de sprijinul primit, în timp ce doar 7% raportează nemulțumire (21% optând pentru varianta de răspuns „nici mulțumit, nici nemulțumit”).

Analiza nu indică diferențe semnificative între respondenții de gen feminin/masculin, între răspunsurile studenților care beneficiază de locuri bugetate față de cei care plătesc taxă, nici între răspunsurile celor care au fost identificați ca aparținând grupurilor vulnerabile (pentru analiză, au fost încadrați în această categorie toți studenții care au declarat că sunt orfani, aparțin unui grup dezavantajat sau se află în „alte situații”/„nedeclarați”) față de majoritate.

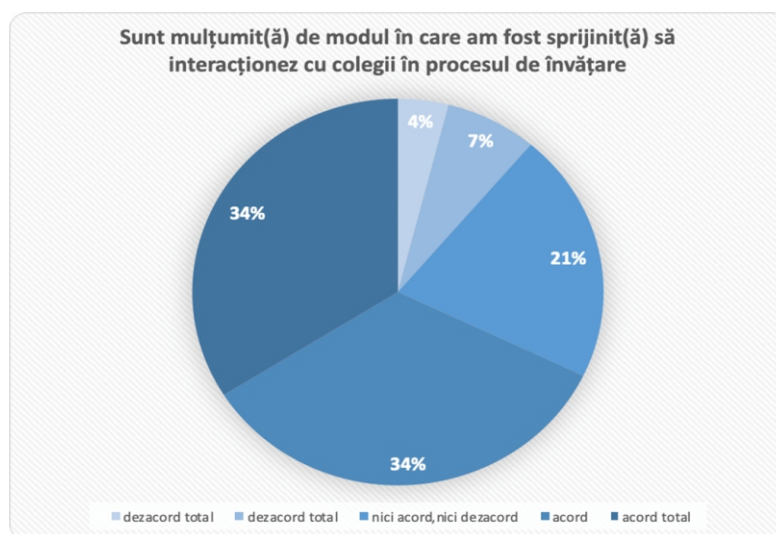

Figura 5. Sprijinul primit în interacțiunea cu colegii, pe durata procesului de învățare (Q8.6)
Sursa: Chestionarul Național Studentesc 2020 (date prelucrate de autori)

Nu în ultimul rând, majoritatea respondenților consideră că universitatea le oferă condițiile necesare și o atmosferă favorabilă pentru dezvoltarea personală – cu 71% dintre ei optând pentru „acord” și „acord complet” cu această afirmație, în timp ce doar 13% au optat pentru „dezacord” și „dezacord total” (Fig. 6).

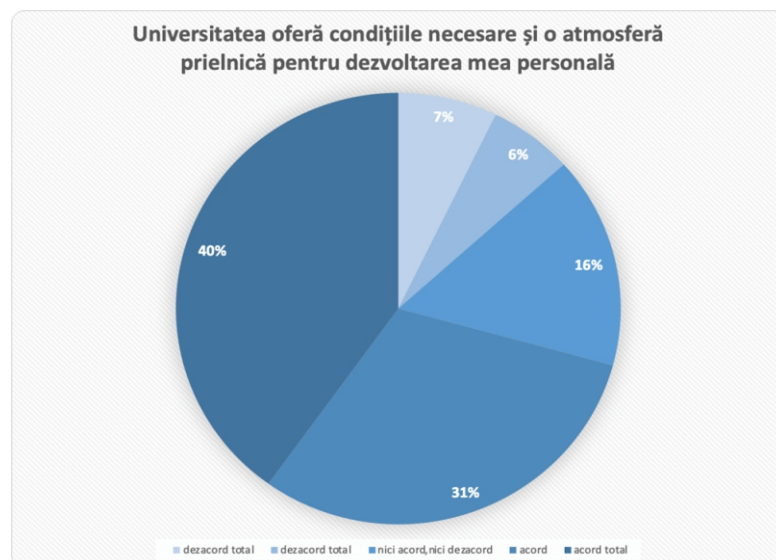

Figura 6. Condițiile și atmosfera din universitate (Q1.2)
Sursa: Chestionarul Național Studentesc 2020 (date prelucrate de autori)

Studentii-doctoranzi respondenți la Chestionarul Național Studențesc au indicat însă că nu sunt mulțumiți de serviciile de consiliere în carieră oferite către universități: 23% optând pentru „dezacord” și „dezacord complet” cu această afirmație, în timp ce 38% au optat pentru „nici acord, nici dezacord”. De asemenea, se remarcă faptul că studenții înmatriculați în forme de învățământ cu frecvență manifestă un nivel mai crescut de satisfacție decât cei care urmează forme de învățământ fără frecvență (*detalii despre numărul și tipologia respondenților sunt disponibile în secțiunea „notă metodologică” a prezentului raport. Aceste detalii permit identificarea limitărilor rezultatelor obținute din analiza răspunsului la Chestionarul Național Studențesc*).

III.2.2. Finanțarea studiilor doctorale

Conform Legii Educației Naționale, studiile doctorale se organizează cu finanțare de la bugetul de stat și în regim cu taxă. Pentru locurile bugetate, se aprobă anual o Hotărâre de Guvern (H.G.) prin care se alocă un număr de granturi multianuale pentru o durată de minim 3 ani. Alocarea granturilor pentru fiecare universitate se face prin Ordin de Ministru (O.M.), acordându-se prioritate universităților de cercetare avansată, conform legii.

Raportul Starea finanțării învățământului superior (2019) elaborat de Consiliul Național pentru Finanțarea Învățământului Superior (CNFIS) relevă faptul că fondul pentru granturi doctorale a cunoscut o ușoară creștere în anul 2019, ajungând la valoarea de 249,11 milioane lei, ceea ce reprezintă însă doar 5,96% din finanțarea instituțională. Așa cum se observă și în Tabelul 5, începând cu anul 2015 (anul universitar 2014/2015), odată cu introducerea granturilor doctorale, ciclul de doctorat este finanțat doar prin intermediul acestora, ca urmare nu s-au mai primit alocații pe bază de formulă.

		Ciclul universitar de doctorat			
		Alocație totală finanțare instituțională (FI) (mil.lei)	din care:		
			Total alocație (mil.lei)	Alocație repartizată pe bază de formulă (mil.lei)	Alocație repartizată pe granturi (mil.lei)
A	B	1	1.1	1.2	2
2019	4.181,52	249,11	0,00	249,11	5,96%
2018	3.343,73	243,81	0,00	243,81	7,29%
2017	2.707,42	244,99	0,00	244,99	9,05%
2016	2.343,39	251,15	0,00	251,15	10,72%
2015	1.896,25	240,70	0,00	240,70	12,69%
2014	1.787,86	226,54	6,47	220,07	12,67%
2013	1.759,91	210,08	68,63	141,45	11,94%
2012	1.678,71	179,32	117,01	62,31	10,68%
2011	1.710,61	176,43	2011	0	10,31%
2010	1.908,68	198,06	2010	0	10,38%

Tabel 5. Structura fondurilor alocate universităților de stat pentru studiile universitare de doctorat (2009-2019)
Sursa: Consiliului Național pentru Finanțarea Învățământului Superior

Dacă analizăm finanțarea în funcție de domenii, în România studiile doctorale sunt finanțate, din anul 2020, cu o valoare a grantului doctoral (fără bursă) astfel: pentru categoria I (domenii științe sociale, umaniste, economice, etc.) 25,500 lei/ an, pentru categoria II (inginerie) 29,000 lei/an și pentru categoria III și IV, 33,500 lei/an (medicină, medicină veterinară, arhitectură, muzică, etc.)¹⁹.

Răspunsurile studenților doctoranzi la Chestionarul Național Studențesc indică faptul că un procent de 39% dintre aceștia sunt total de acord cu faptul că procesul prin care se acordă bursele doctorale (de merit sau performanță) este unul corect, în baza unor criterii cunoscute de studenți. Doar 15% dintre studenții-doctoranzi care au răspuns chestionarului nu sunt în acord cu această afirmație (Fig. 7).

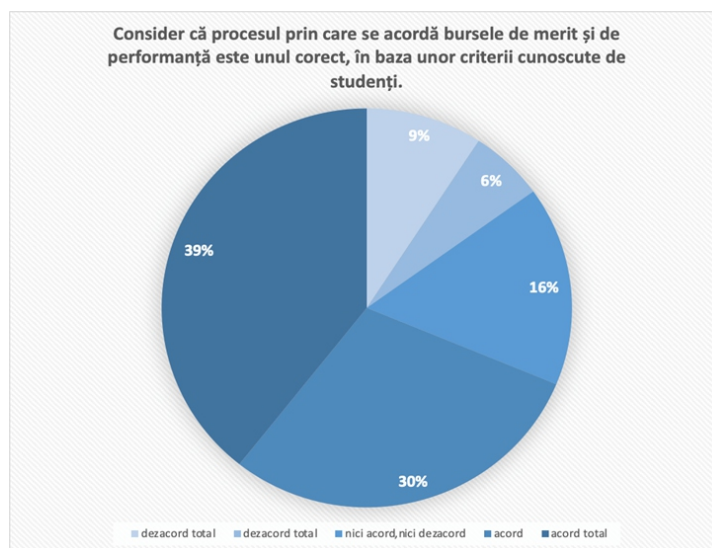

Figura 7. Procesul de acordare a bursele de merit și performanță (Q 5.2)

Sursă: Date colectate prin intermediul Chestionarului Național Studențesc (2019/2020), analizate de către autori

De asemenea, majoritatea respondenților a indicat mulțumirea cu privire la modul în care au fost recompensați prin bursele doctorale de merit sau de performanță (Fig. 8).

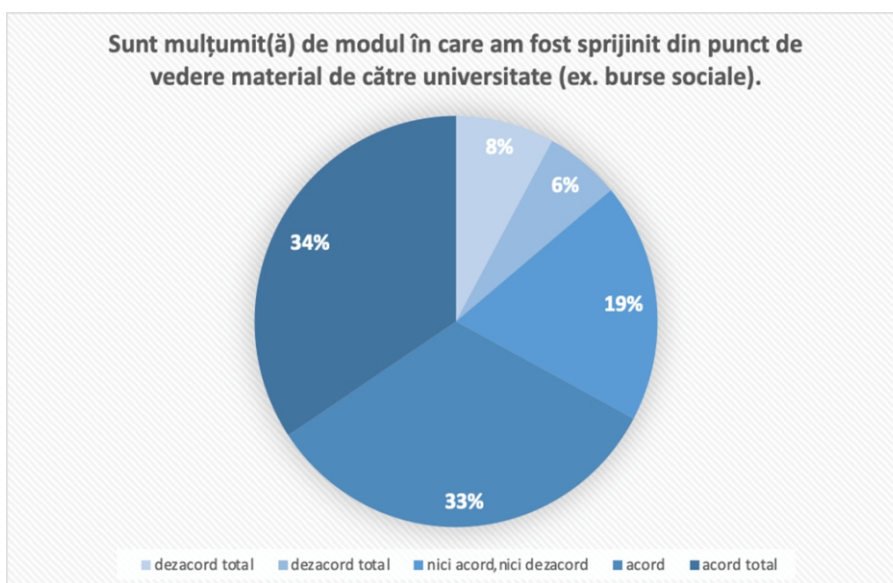

Figura 8. Gradul de satisfacție al studenților-doctoranzi în raport cu acordarea bursele de merit și performanță (Q 5.8)

Sursă: date colectate prin intermediul Chestionarului Național Studențesc (2019/2020), analizate de către autori

¹⁹ CNFIS- Propunere privind Metodologia de alocare a fondurilor bugetare pentru finanțarea de bază și finanțarea suplimentară, a instituțiilor de învățământ superior de stat din România, pentru anul 2020 http://www.cnfis.ro/wp-content/uploads/2020/04/MetodologieFB-FS-2020-MEC-integratMECCDS_act.pdf

Deși, conform Chestionarului Național Studențesc, studenții-doctoranzi par să fie mulțumiți atât de procesul de acordare a burselor, cât și de cuantumul acestora, lipsa de finanțare a studiilor doctorale a fost identificată în cadrul consultărilor drept un factor care influențează motivația de a urma acest ciclu de învățământ. Problema adusă în discuție nu este în particular **subfinanțarea studiilor doctorale**, ci mai curând procentul din finanțare de care beneficiază direct doctoranzii. În lipsa unei finanțări corespunzătoare a studenților-doctoranzi (de exemplu, pentru cei care nu beneficiază de bursă), aceștia sunt adesea nevoiți să opteze pentru inserția pe piața muncii, iar astfel timpul alocat activităților specifice doctoratului se reduce semnificativ. Un alt aspect problematic îl reprezintă modalitatea de acordare a burselor. O parte dintre acestea se obțin printr-o ierarhizare bazată fie pe media din ani anteriori de studiu (ex. din timpul programului de masterat), fie pe notele obținute la examenul de admitere. În primul caz, dacă masteratul este finalizat într-un alt domeniu, există riscul ca această procedură să nu fie una echitabilă. În cel de-al doilea caz, intervine subiectivitatea generată în particular de organizarea admiterii sub forma unor examene orale prin care, în absența unor standarde și criterii clare, pot fi privilegiați absolvenții respectivei universități, în detrimentul studenților care provin din alte instituții de învățământ superior.

În legătură cu durata studiilor și sprijinul financiar disponibil studenților, în contextul românesc, consultările din cadrul acestui proiect au indicat faptul că, după finalizarea celor 3 ani, nu mai există sprijin financiar, iar acest fapt poate conduce la abandon. Conform lui Horta et al. (2016), granturile de doctorat (sub forma unor burse pentru întreg ciclul de doctorat) reprezintă varianta cu cel mai mare impact asupra retenției studenților doctoranzi, precum și asupra volumului, calității și vizibilității producției științifice. Granturile doctorale par a avea un impact mai mare decât proiectele de granturi de cercetare, atât asupra doctoratului, cât și asupra carierei. Indiferent de tipul de finanțare, reformarea finanțării studiilor doctorale este necesar să se realizeze prin granturi competitive, cum este, spre exemplu, cazul burselor oferite la masteratul didactic, pentru a crește astfel calitatea programelor de studiu.

III.2.3. Mobilitatea studenților doctoranzi

Conform datelor statistice disponibile, în anul universitar 2018/2019, 1,4% dintre studenții doctoranzi ai României au beneficiat de o mobilitate internațională – reprezentând 3,7% din totalul mobilităților de tip outgoing. „Per total, doar 1,51% dintre studenții din România (n.a. înmatriculați în respectivul an universitar) au accesat o mobilitate ERASMUS+ în acel an.” (Hâj et al., 2020, p.2), dar această valoare înregistrează un trend ascendent față de anii precedenți: cu 62,01% mai mulți studenți doctoranzi beneficiind de mobilități în străinătate în 2018/2019 față de 2014/2015 (Hâj et al., 2020, p.17).

Este important să menționăm și că 2,5% din studenții internaționali care optează pentru o mobilitate de scurtă durată (credit mobility) în România (incoming) sunt înscriși la programe de doctorat. Suplimentar, 3,54% dintre studenții internaționali care aleg să studieze în România, pe durata unui întreg ciclu de studiu (cycle mobility) optează pentru un program de doctorat (Hâj et al., 2020b, p.6).

III.3. Soluții și recomandări

Pe scurt, **problemele identificate** din literatura de specialitate, din consultarea stakeholderilor și din Chestionarul Național Studențesc sunt: durata studiilor doctorale, abandonul studiilor doctorale și mobilitatea limitată a studenților doctoranzi.

I. Pentru problema prelungirii pe o durată mare a studiilor doctorale - care se poate extinde, de facto, de la trei la șapte ani - se recomandă:

1. **Revizuirea structurii curriculare a programelor de doctorat**, astfel încât să fie prevăzute rute flexibile de studii, de cercetare și de aplicare a metodologiilor adaptate la contexte variate la nivel internațional (aceste programe ar putea include module de mobilitate pentru studenții doctoranzi).
2. Analiza și evaluarea motivelor reale pentru care, în general, doctoranzii depășesc perioada alocată studiilor doctorale - fie pentru a extinde durata obligatorie, fie pentru a identifica **mecanisme** care să adreseze prelungirea/întreruperea/**abandonul studiilor doctorale**.
3. **Reglementarea tezelor** cumulative, care valorifică articolele publicate de către studenți pe durata studiilor doctorale (tezele reprezentând o colecție de 2-3 articole publicate deja, însoțite de introducere și concluzii). În acest sens, în România există deja exemple de bună-practică, cum este cazul, de exemplu, în cadrul UMF Cluj sau SNSPA;
4. **Evitarea unor redundanțe între programele de masterat de cercetare și cele de doctorat**, în special pentru studenții care au parcurs un masterat de cercetare în cadrul aceluiași IOSUD, de exemplu: prin recunoașterea unor competențe dezvoltate în cadrul masteratului de cercetare (echivalarea unor examene date la masteratul de cercetare cu cele din cadrul stagiului de doctorat). În acest fel, masteratele de cercetare ar putea deveni o „punte” către doctorate. O astfel de soluție însă trebuie să evite dezavantajarea studenților care nu au finalizat un astfel de masterat, prin reglementarea mai bună a masteratelor de cercetare.

II. Pentru problema abandonului studiilor doctorale, care este un fenomen extins, se recomandă considerarea tuturor recomandărilor din prezentul document. Dat fiind că motivele abandonului studiilor doctorale sunt atât personale, cât și profesionale și sunt legate de probleme de încadrare a studentului doctorand, de relaționare cu coordonatorul său și instituția de învățământ, de finanțare și acces la resurse, de motivare etc., toate discutate și abordate în prezentul document, ele trebuie abordate complementar, într-un pachet de soluții, și bazate pe cercetări mai aprofundate.

În acest context, un aspect important se referă la relația dintre doctorand și coordonator, recomandându-se în vederea ameliorării acestei relații explorarea unor opțiuni recomandate și de către EURODOC (2020, p.3), precum:

1. **organizarea unor cursuri de formare pentru coordonatori** (în timpul sau la finalul procesului de abilitare);
2. derularea doctoratelor în **cotutelă** (ex. diadă/supervizare de grup);
3. formalizarea unor mecanisme de **feedback** structurate și confidențiale;
4. **implicare** mai crescută din partea instituției de învățământ superior.

Totodată, se remarcă faptul că niciunul dintre indicatorii de performanță incluși în procesul de asigurare a calității nu se referă la relația dintre student și coordonator, la resursele disponibile studentului pe durata studiilor și/sau la eforturile depuse de instituție pentru a răspunde nevoilor individuale ale studenților doctoranzi sau pentru a le susține starea de bine. Astfel, o recomandare punctuală ar fi includerea unor astfel de indicatori în criteriile de evaluare a IOSUD-urilor și a programelor doctorale.

Problematica abandonului studiilor doctorale și recomandări suplimentare în această privință sunt detaliate și în Capitolul V. Studenții doctoranzi.

III. Pentru problema finanțării studiilor doctorale – finanțare care nu acoperă, în prezent, întreaga durată a studiilor și nici adevăratele nevoi ale studentului doctorand, se recomandă:

1. **Susținerea financiară** cel puțin 1 an din perioada de grație printr-un sistem competitiv pentru cei care au rezultate, astfel încât să se susțină valoarea adăugată a activității de cercetare derulate deja pe parcursul primilor 3-4 ani;

2. **Creșterea autonomiei studentului-doctorand** în a gestiona o parte din grantul doctoral, în special resursele alocate pentru: participări la conferințe, cheltuieli pentru realizarea cercetării de teren, mobilitate doctorală - propunere susținută și de proiectul „România Educată”²⁰;

3. **Creșterea transparenței** modului de cheltuire a fondurilor alocate pentru granturile de studii doctorale/alocarea transparentă a locurilor bugetate și a burselor doctorale. Transparentizarea proceselor de admitere prin publicarea criteriilor clare pentru admitere în urma cărora se publică ierarhia candidaților și se alocă granturile și bursele doctorale;

4. **Creșterea numărului de granturi** pentru proiectele de cercetare pe care studenții-doctoranzi le pot accesa în afara burselor doctorale;

5. **Includerea studenților-doctoranzi în proiecte de cercetare** depuse de cercetători cu experiență.

IV. Pentru problema mobilității limitate a studenților doctoranzi, care beneficiază într-o proporție foarte mică de mobilități în străinătate, se recomandă (măsuri care contribuie și la adresarea altor aspecte problematice legate de parcurs):

1. **Includerea unui stagiu internațional obligatoriu** (de scurtă/lungă durată), în timpul studiilor doctorale – propunere susținută și de proiectul „România Educată”²¹.

2. **Revizuirea structurii curriculare a programelor de doctorat**, astfel încât să fie prevăzute rute flexibile de studii, de cercetare și de aplicare a metodologiilor proiectate la contexte variate la nivel internațional.

Opțiunile prezentate mai sus reprezintă recomandări care ar putea adresa contextul curent în vederea ameliorării acestuia. Alternativ, se poate recurge la modificări sistemice, care presupun o schimbare de esență a structurii programelor de doctorat, în primul rând prin clarificarea și redefinirea rolului studentului-doctorand. Astfel, studenții-doctoranzi ar putea fi angajați ai universității/centrelor de cercetare (pentru doctorate academice/de cercetare - similar modelului implementat în Suedia, spre exemplu) sau angajați în mediul public/privat (pentru doctorate industriale), în urma unui proces competitiv de selecție și recrutare, cu criterii și standarde minimale definite la nivel național, respectiv criterii suplimentare la nivelul fiecărei instituții organizatoare de studii doctorale. În acest fel, se pot adresa, printre altele:

- Eliminarea ambiguității de rol și integrarea în comunitatea academică/de cercetare/profesională;
- Asumarea faptului că studenții/cercetătorii doctoranzi sunt încadrați în muncă și pot beneficia de pe urma avantajelor ce decurg din acest rol: salarizare, asigurare medicală, asigurări sociale, contribuții la sistemul de pensii, concedii/beneficii pentru creșterea copilului etc. și/sau se poate avea în vedere o scutire de taxe a instituției angajatoare sau a studentului-doctorand;
- Evitarea creării unor mecanisme paralele care să răspundă nevoilor curente; în schimb, se pot utiliza și îmbunătăți structuri deja existente la nivel instituțional/de angajator;
- O mai bună planificare a parcursului academic și profesional pentru fiecare doctorand, precum și o mai bună planificare a resurselor la nivel instituțional;
- O selecție mai riguroasă a candidaților la programele doctorale;
- Sprijin suplimentar din partea coordonatorului/comisiei de îndrumare și/sau a angajatorului, precum și la nivelul facultății/departamentului;
- Susținere și securitate financiară pe tot parcursul doctoratului;
- O mai bună corelare a tematicii proiectului de cercetare cu tendințele curente din domeniu (atât la nivel de cercetare, cât și la nivel de industrie);
- Inserție pe piața muncii în domeniul ales (academic/cercetare sau public/privat);

²⁰ Raportul „România Educată” este disponibil online, aici: <http://www.romaniaeducata.eu/rezultatele-proiectului/>

²¹ Raportul „România Educată” este disponibil online: <http://www.romaniaeducata.eu/rezultatele-proiectului/>

- În situația în care nu se dorește continuarea parcursului doctoral, se pot certifica fie pachete de competențe pentru portofoliul de calificare profesională al candidatului, fie se pot oferi certificări de scurtă durată, respectiv credite pentru a putea parcurge ulterior eventuale cursuri de diferență în vederea absolvirii unui program de master (spre exemplu, dacă s-au parcurs minimum doi ani de program înaintea retragerii de la doctorat).

Pentru cei care optează pentru alternative în parcursul doctoral (fie nu au intenția de angajare, fie optează pentru finanțare din resurse proprii sau din alte surse, etc.), se poate avea în vedere o mai bună reglementare a programelor doctorale cu frecvență redusă/part-time.

Capitolul IV: Absolvirea studiilor doctorale

Această secțiune are ca scop discutarea oportunităților și dificultăților pe care studenții doctoranzi le întâmpină pe parcursul studiilor doctorale, precum și identificarea unor soluții și recomandări de îmbunătățire a situației curente.

IV.1. Contextul internațional

Creșterea numărului de absolvenți de studii doctorale la nivel internațional contribuie, pe de-o parte, la dezvoltarea economiilor bazate pe cunoaștere (idee promovată de structuri internaționale precum Uniunea Europeană, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică sau Banca Mondială), însă, pe de altă parte, generează critici care vizează în particular inabilitatea economiilor de a absorbi pe piața muncii absolvenți înalt-calificați în roluri din afara mediului academic. Acest fapt conduce la o competiție crescută în cadrul instituțiilor de cercetare și de învățământ superior (care reprezintă opțiunea majorității candidaților), cu efecte puternice asupra stării de sănătate a doctoranzilor și a absolvenților, precum și efecte asupra stării de bine (well-being) a acestora (Hancock, 2020; OECD, 2021).

Un studiu derulat sub coordonarea European Science Foundation în 2016/2017 (cu nouă organizații participante, printre care și o universitate din România - Universitatea din București), care vizează monitorizarea carierei absolvenților programelor de doctorat (2046 respondenți), indică o serie de direcții de interes, care pot fi explorate ulterior. Dintre acestea, amintim:

- Universitățile și mediul academic reprezintă principalele destinații pentru absolvenți;
- Doctoratul este mai relevant pentru roluri în mediul academic și mai puțin pentru alte sectoare (unde calificarea este acoperită, în general, prin studiile masterale);
- În general, tranziția către piața muncii este una relativ facilă, însă cei care optează pentru roluri în afara mediului academic se simt mai puțin pregătiți;
- Se resimte nevoia unei formări suplimentare în ceea ce privește competențele transferabile (ex. comunicare, management de proiect, networking);
- Sunt necesare servicii de sprijin și de orientare profesională la nivel instituțional, iar acestea ar trebui să ofere opțiuni de carieră mai variate;
- Colaborarea transnațională între cercetători este la un nivel mediu, în timp ce nivelul de colaborare cros-sectorială este mai scăzut (Boman, 2017).

În ceea ce privește absolvirea studiilor doctorale, Asociația Universităților Europene (2019) indică faptul că 78% dintre universitățile respondente consideră că studiile doctorale pregătesc într-o mare măsură viitoarea generație de profesori universitari, în timp ce 53% au subliniat importanța pregătirii de lucrători înalt calificați. Doar 52% dintre respondenți consideră că programele lor de studii doctorale îi pregătesc pe absolvenți pentru poziții de cercetători în afara domeniului academic, în timp ce doar 29% consideră că îi pregătesc pentru poziții de leadership și conducere.

Asociația Universităților Europene (2019) subliniază importanța monitorizării carierei absolvenților programelor de doctorat ca pe un element central în dezvoltarea de politici educaționale bazate pe evidențe și îmbunătățirea componentei de dezvoltare a carierei unui student-doctorand. În 2019, doar 45% dintre universitățile respondente urmăresc cariera pe care absolvenții de programe de studii doctorale o urmează după finalizarea acestora. În această privință, Comisia Europeană și-a reiterat angajamentul de a demara o

inițiativă europeană de monitorizare a absolvenților. Desigur, inițiativele de monitorizare a absolvenților de studii superioare în general, și de doctorat în particular, ar trebui să vizeze și identificarea cauzelor care conduc la neangajabilitate în domeniul de absolvire (de exemplu, epuizarea sau domeniului/temei în momentul absolvirii), precum și a motivelor particulare care determină neangajarea absolvenților.

Un studiu al OECD (2019) indică faptul că 1.1% din totalul celor de 25-64 de ani dețin un titlu de doctor (în țările membre OECD)²². Totodată, avantajul relativ pentru inserția pe piața muncii a absolvenților de studii doctorale raportat la absolvenții de master variază în țările OECD de la 10% în Finlanda, Ungaria și Italia, la doar 1% în Islanda și Suedia (OECD, 2019), indicând nevoia unei mai bune contextualizări a parcursului absolvenților în funcție de specificul național, precum și a mobilității internaționale în rândul tinerilor cercetători/absolvenți de studii doctorale.

Conform Comisiei Europene (2016), titlul de doctor este apreciat pe piața muncii, conducând în medie la o rată mai crescută de inserție, chiar și în perioade de criză economică, absolvenții de studii doctorale beneficiind totodată de venituri relative mai crescute, în particular în mediul privat.

IV.2. Contextul național

Absolvirea studiilor doctorale în România presupune „recunoașterea unitară națională a tuturor diplomelor, indiferent de instituția organizatoare de studii doctorale” (ARACIS, 2018, p.27) și reprezintă o calificare avansată în cercetare.

Studiile doctorale se finalizează cu susținerea publică a tezei de doctorat – evaluată de o comisie de doctorat cu unul dintre calificativele: „Excelent”, „Foarte bine”, „Bine”, „Satisfăcător” și „Nesatisfăcător”. În cazul unui calificativ „Nesatisfăcător”, se oferă studentului șansa să revizuiască anumite elemente ale tezei de doctorat și să susțină încă o dată teza public. Conform legii (art. 168) „calificativul <Excelent> se acordă pentru maximum 15% dintre candidații care obțin titlul de doctor într-un anumit IOSUD, în decursul unui an universitar”. Studenții și îndrumătorii lucrării de doctorat sunt egal responsabili de asigurarea originalității conținutului acestei lucrări, fiind interzisă comercializarea de lucrări științifice, „în vederea facilitării falsificării de către cumpărător a calității de autor al unei lucrări de licență, de diplomă, de disertație sau de doctorat” (art. 143, alin. (5)).

Diploma conferită după promovarea unui program de studii universitare de doctorat se numește „diplomă de doctor”. Titlul de doctor se atribuie prin ordin de ministru, după validarea tezei de doctorat de către Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU) (art. 168), iar titularul poate solicita Ministerului Educației renunțarea la titlu (de care Ministerul Educației ia act, printr-un ordin de revocare).

După absolvirea unor studii doctorale, doctorii pot urma programe post-doctorale de cercetare avansată sau de formare și dezvoltare profesională continuă (articolele 171 - 173).

IV.2.1. Date generale

Conform datelor UEFISCDI²³, numărul de absolvenți de doctorat este în ușoară creștere în România (pentru perioada 2015/2016-2018/2019) (Fig. 9). Se remarcă necesitatea unei mai bune monitorizări a parcursului nu doar după absolvire, ci și în timpul studiilor doctorale, pentru o mai bună înțelegere a momentelor-cheie din parcursul doctoral și a factorilor care influențează reușita/eșecul studenților-doctoranzi. De asemenea, dincolo de indicatorii cantitativi, poate fi explorată suplimentar și definiția reușitei/eșecului studiilor doctorale (spre exemplu, încadrarea în cei trei ani de doctorat, participarea la conferințe, impactul cercetării asupra domeniului/practicii, implicarea în activitatea didactică, gradul de inovare al tezei/cercetării etc.).

²² România este membru asociat, însă nu a fost inclusă în studiu.

²³ Analiza se bazează pe datele furnizate de către un număr de 40 de universități din totalul celor existente în România.

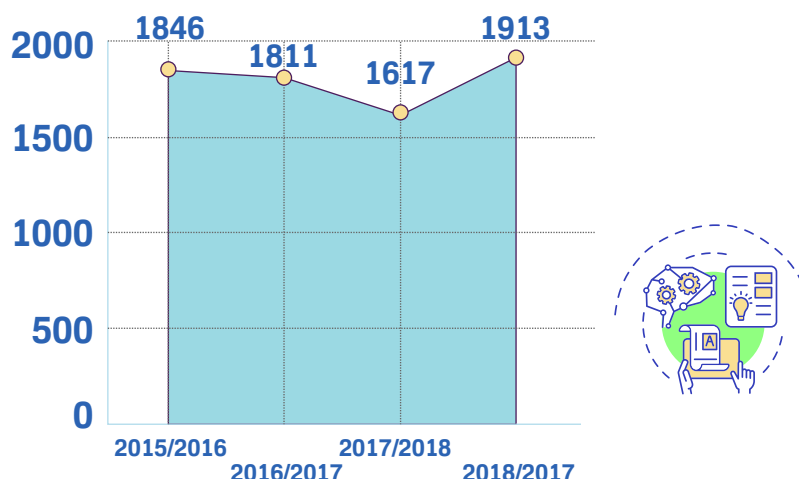

Figura 9. Evoluția numărului de absolvenți de studii doctorale în perioada 2015/2016 – 2018/2019
Sursă: UEFISCDI, 2021 (p. 21)

Standardele naționale minime sunt prevăzute în cadrul OMEN nr. 5110/2018 privind aprobarea standardelor naționale minime pentru acordarea titlului de doctor, care conține un set de standarde specifice domeniilor de doctorat arondate comisiilor de specialitate ale Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (35 de comisii). În majoritatea comisiilor, standardele vizează publicarea de articole în jurnale recunoscute internațional, cu un minim de articole pentru care doctorandul să aibă statutul de prim autor, relevanța articolelor publicate în raport cu tema tezei de doctorat, scrierea unui minim de articole în colaborare cu coordonatorul de doctorat, publicarea unor capitole de carte, participarea la conferințe naționale și internaționale, etc.. În plus față de aceste standarde, se pot adopta standarde proprii de către instituțiile de învățământ superior și Academia Română. Focus-grupurile organizate în cadrul acestei cercetări au indicat faptul că, gradul redus de inovare al cercetărilor studenților doctoranzi poate reprezenta un motiv de întârziere al finalizării tezei și, implicit, al absolvirii studiilor doctorale (studentul nereușind să îndeplinească criteriile de publicare a rezultatelor cercetării în timpul celor 3 ani de studiu din cauza gradului redus de impact al cercetării sale asupra domeniului - criteriu de acceptare a propunerilor de articole de către jurnale).

În ultimii ani (perioada 2016-2020) a fost atribuit un număr relativ constant de titluri/an (Fig.10), totalul acestora fiind de 10.857, cu o ușoară fluctuație în perioada 2019 - 2020 (o creștere, urmată de o scădere de aproximativ 13%) (Olah și Hâj, 2021, p. 23)²⁴. O mai bună înțelegere asupra mecanismelor procesului de absolvire ar putea fi oferită și de analiza procedurilor și a calendarului instituțional (inclusiv intervalul de timp dintre finalizarea tezei de doctorat până la susținerea publică a acesteia).

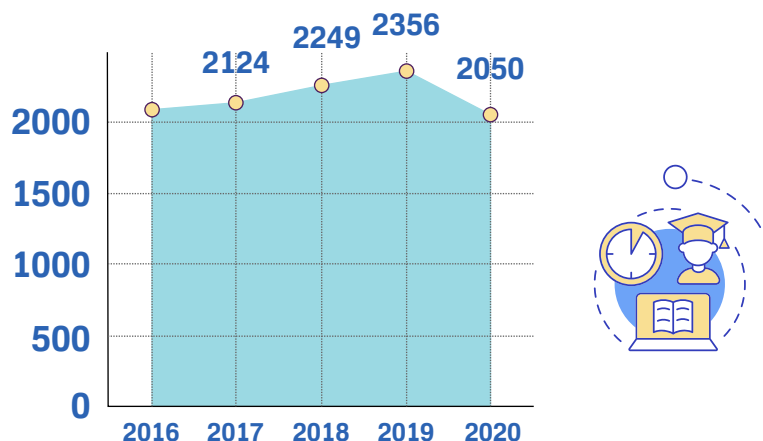

Figura 10. Numărul de titluri atribuite în perioada 2016-2020
Sursă: UEFISCDI, 2021 (p. 24)

²⁴ România este membru asociat, însă nu a fost inclusă în studiu.

Dincolo de îndeplinirea criteriilor de absolvire a studiilor doctorale, este important de avut în vedere parcursul doctoranzilor, absolvirea și tranziția către mediul academic sau de cercetare din perspectiva provocărilor întâmpinate la nivel personal de către aceștia. Conform unui studiu care vizează sănătatea mintală în mediul academic/de cercetare, studenții doctoranzi se confruntă cu provocări similare cercetătorilor și cadrelor didactice din învățământul superior: în special depresie, cauzată și de conflictul/dezechilibrul dintre viața academică/profesională și viața personală, control scăzut asupra parcursului profesional, sprijin redus din partea coordonatorului și excluderea din procesul decizional. Studiul indică faptul că relevanța activității doctorale pentru carieră și încrederea în competențele proprii de cercetare pot reduce stresul asociat (Guthrie et.al, 2017).

Un alt factor care trebuie luat în considerare atunci când se discută despre participarea și finalizarea studiilor doctorale se referă la interesul doctoranzilor (interesul cercetării, motivele instrumentale, interesul dezvoltării, motivele intrinseci / extrinseci etc.) - manifestat din etapa de decizie de înscriere la un program de doctorat, precum și alegerea temei de cercetare, reziliența lor în proces și, în cele din urmă, finalizarea programului de doctorat (Pyhältö et.al, 2019). Astfel, pentru a asigura un parcurs cât mai favorabil, precum și pentru a sprijini absolvirea studenților doctoranzi și inserția acestora în mediul academic/de cercetare, reconfigurarea ciclului doctoral trebuie să depășească aspectele administrative, instituționale sau de finanțare și să ia în considerare și o redefinire a rolului doctorandului și a absolventului.

IV.2.2. Studii post-doctorale

Conform *Raportului privind starea învățământului universitar 2019-2020* (MEN), în anul universitar 2019/2020, un număr de 21,666 de persoane erau înscrise la studii universitare de doctorat, în creștere cu 1,286 de persoane față de anul precedent. Numărul persoanelor care urmau programe postdoctorale a cunoscut o creștere semnificativă (de la 36 de persoane în 2018/2019, la 310 în anul universitar 2019/2020), aceasta fiind cea mai mare valoare înregistrată în intervalul 2015-2019.

Pornind de la distribuția pe grupe de specializări, compararea absolvenților studiilor universitare de master, de studii doctorale și respectiv de programe postuniversitare evidențiază anumite diferențe.

În cazul absolvenților programelor de master, se evidențiază ponderi mari la nivelul grupei de specializare din domeniul *Afaceri, administrație și drept* (31-33%), urmată de *Inginerie, prelucrare și construcții* (18-20%). Cele mai mici ponderi se observă la nivelul grupelor *Științele educației* (în jur de 4%), *Sănătate și asistență socială* și *Agricultură, silvicultură, piscicultură și științe veterinare* (3-4%).

Pentru absolvenții de studii doctorale și postdoctorale, se evidențiază ponderi mai mari în rândul grupelor de specializare din domeniile: *Inginerie, prelucrare și construcții* (aproximativ 18%), *Sănătate și asistență socială* (15-19%), *Arte și științe umaniste* (19-23%). Cele mai mici valori se observă la nivelul grupelor *Științele educației* (1-2%) și *Tehnologiile informației și comunicațiilor* (2-3%).

În rândul absolvenților de programe postuniversitare se remarcă ponderi mari de absolvenți la grupa *Sănătate și asistență socială* (maxim de 60,3% în 2017/2018), *Servicii* (maxim de 50% în 2015/2016) și *Științele educației* (minim 16,4% în 2015/2016, maxim de 43,8% în 2018/2019). Cele mai mici valori se observă la nivelul grupelor *Tehnologiile informației și comunicațiilor* (0,3-1,5%), respectiv *Agricultură, silvicultură, piscicultură și științe veterinare* (0%).

	Număr cursanți		
	Total	Studii universitare de doctorat	Programe postdoctorale
2014/2015			
Total	19.315	18.777	538
De stat	19.051	18.513	538
Particular	264	264	0
2015/2016			
Total	17.252	17.156	96
De stat	17.067	16.971	96
Particular	185	185	0
2016/2017			
Total	19154	19143	11
De stat	18.885	18.874	11
Particular	269	269	0
2017/2018			
Total	19.756	19.753	3
De stat	19.566	19.563	3
Particular	190	190	0
2018/2019			
Total	20.416	20.380	36
De stat	20.104	20.068	36
Particular	312	312	0
2019/2020			
Total	21.976	21.666	310
De stat	21.752	21.442	310
Particular	224	224	0

Tabel 6. Evoluția numărului cursanților înscriși la studii universitare de doctorat și la alte programe postdoctorale, pe forme de proprietate

Sursa: Date preluate din Caietele statistice privind învățământul superior, INS, 2015-2020.

IV.3. Soluții și recomandări

Având în vedere aspectele adresate în capitolele anterioare și problemele identificate atât la nivel de acces, parcurs, cât și absolvire a studiilor doctorale, se pot formula următoarele recomandări.

I. În ceea ce privește gradul redus de inovare al tezelor de doctorat (adus în discuție de către participanții la focus grupurile amintite, ca fiind o problemă identificată la momentul absolvirii studenților doctoranzi), se recomandă:

1. Schimbarea focusului criteriilor de finalizare a studiilor către o dimensiune de conținut, de reflecție, de promovare și de reprezentare a domeniului studiat (doctorandul devenind astfel un ambasador al domeniului).
2. Definirea mai clară, de la nivel național, a modului de acordare a calificativelor la absolvire, astfel încât criteriile să fie definite pe domeniu. Aceste calificative pot fi definite mai comprehensiv, astfel încât să fie orientare înspre reflecția și contribuțiile la dezvoltarea domeniului. În plus, se recomandă o mai mare claritate cu privire la beneficiile pe care le aduce doctoratul absolvenților, în funcție de calificativul obținut (de exemplu, echivalarea cu note a calificativelor în cazul unor concursuri sau criteriu de departajare în cazul unor note egale obținute la concursuri, favorizarea avansării în carieră etc.).

II. În ceea ce privește dificultățile întâmpinate la integrarea pe piața muncii (în mediul universitar și în afara acestuia):

1. Dezvoltarea unui **mecanism de monitorizare a inserției absolvenților pe piața muncii** (ex. mecanism integrat la nivelul fiecărei universități pentru toți absolvenții (Licență/Master/Doctorat)
 - mai bună integrare a RMUR/sistemului de monitorizare cu Revisal sau alte platforme specializate.

2. **Analiza/redefinirea rutelor de intrare în mediul universitar** și asigurarea unei predictibilități mai crescute carierei universitare/de cercetare din timpul doctoratului. Această recomandare trebuie însă să țină seama de evitarea unui așa-numit fenomen de inbreeding academic (practica prin care o universitate își angajează doar proprii absolvenți, conducând la insularizarea mediului academic), concomitent cu dezvoltarea unor rute alternative pentru ocuparea funcțiilor într-o universitate, prin diferențierea între avansare/promovare și concurs de angajare.

3. **Clarificarea rolului doctoratului** în parcursul profesional din afara mediului academic.

4. În funcție de domeniul de studiu/cercetare/activitate, explorarea posibilității de a elimina obligativitatea doctoratului pentru cadre didactice asociate instituțiilor de învățământ superior (în particular pentru domenii precum artă, teatru, muzică, educație fizică și sport etc.). În acest fel, instituțiile de învățământ superior pot beneficia de expertiza unor practicieni în domeniu, care însă nu doresc să urmeze o rută tradițională către o carieră academică.

5. **Realinierea Cadrului Calificărilor din Învățământul Superior cu Cadrul Național al Calificărilor.** Date fiind opțiunea de a urma studii de master în alt domeniu decât studiile de licență, respectiv opțiunea de a urma studii doctorale în alt domeniu decât studiile de master, precum și neconcordanțele dintre Cadrul Calificărilor din Învățământul Superior și Registrul Național al Calificărilor, respectiv Clasificarea Ocupațiilor din România, se remarcă necesitatea revizuirii modului în care specializarea obținută în urma programului de licență determină profesia în vederea inserției pe piața muncii (ocupația fiind, de cele mai multe ori, dintr-un domeniu diferit). O opțiune ar putea fi decuplarea profesiei de specializarea obținută prin studiile de Licență și definirea calificărilor pe baza unui set de competențe, astfel încât încadrarea pe piața muncii să poată fi realizată printr-un portofoliu care să justifice dobândirea acelor competențe prin rute individualizate de formare. O modificare în acest sens ar încuraja abordarea unor proiecte de cercetare interdisciplinară, precum și un parcurs profesional mai flexibil al studentului-doctorand.

III. În ceea ce privește opțiunile reduse pentru urmarea studiilor post-doctorale, se recomandă:

1. **Alocarea unei finanțări** mai mari pentru această componentă și creșterea atractivității programelor post-doctorale, corelate cu beneficii concrete pentru cercetătorii de la acest nivel (de exemplu, prin creșterea angajabilității și a vizibilității absolvenților de programe post-doctorale).

2. **Finanțare acordată la nivel național**, nu exclusiv instituțional.

3. **O mai bună definire și reglementare** a acestor programe de studiu (cu clarificarea rolului acestora, în România) și adresarea vulnerabilităților legislative în domeniu (de exemplu, Art.172 LEN 1/2011 – programele post-doctorale asigură cadrul instituțional pentru absolvenți, însă nu există legislație/măsuri de aplicare privind programele post-doctorale).

4. **Diversificarea programelor post-doctorale** pentru cercetători juniori (care au obținut diploma de doctor în științe cu cel mult 5 ani înainte de admiterea în programul post-doctoral, conform Art.172 din LEN nr.1/2011) și pentru cercetători seniori (care au obținut diploma de doctor în științe cu mai mult de 5 ani înainte de admiterea în programul post-doctoral), însă care nu au beneficiat în trecut de o bursă post-doctorală. Criteriile pentru admiterea în cadrul unor programe post-doctorale vor reflecta experiența profesională a candidatului și vor fi raportate la momentul dobândirii titlului de doctor în științe.

Capitolul V: Studenții doctoranzi

V.1. Profilul studentului doctorand

Profilul studentului doctorand (raportat la anul universitar 2016/2017, dintr-un total de 19.154 doctoranzi) este unul eterogen, vârsta candidaților variind astfel: 25 de ani și sub (10,9%), 26-29 ani (33%), 30-34 ani (20,33%), 35-39 ani (14,56%), peste 40 de ani (21,2%).

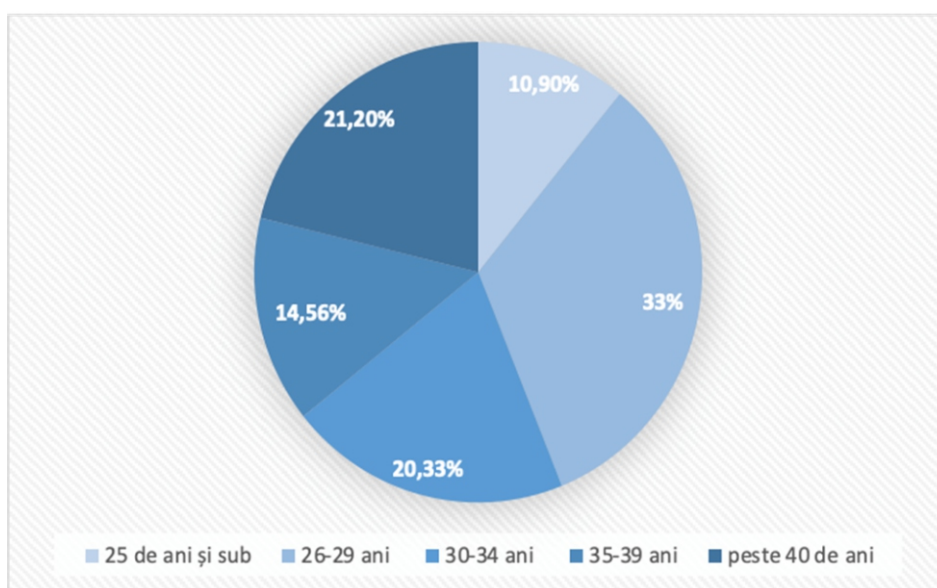

Figura 11. Profilul studentului doctorand (an universitar 2016/2017)
Sursă: UEFISCDI, 2021

În anul universitar 2019/2020, doar 4.9% dintre studenții doctoranzi erau de altă cetățenie decât română (studenți internaționali). În ceea ce privește țările din care provin cei mai mulți studenți internaționali cu cetățenie UE/SEE (2019/2020), amintim Germania (36,04%), Italia (17,57%) sau Grecia (10,36%), în timp ce studenții cu altă cetățenie decât română și UE/SEE provin majoritar din Republica Moldova (19,26%), Israel (17,74%) și Irak (15,72%). Cel mai ridicat procent al studenților-doctoranzi internaționali s-a înregistrat în 2017/2018: 5,2% (Olah și Hâj, 2021, p. 18 - 19).

În România, studentul doctorand are un statut dual: de student (de la înmatriculare până la susținerea examenului de finalizare a studiilor sau exmatriculare) și cercetător emergent, prin desfășurarea activităților de cercetare în raport cu teza doctorală (formalizate, în general, prin rapoartele de activitate lunară). De asemenea, există opțiunea ca studentul-doctorand să fie încadrat ca asistent de cercetare sau asistent universitar, pe perioadă determinată - cu drepturile și obligațiile ce decurg din ambele calități. Astfel, studentul-doctorand poate desfășura activități didactice, potrivit contractului de studii de doctorat, în limita a 4-6 ore convenționale didactice pe săptămână. Activitățile didactice care depășesc acest nivel sunt remunerate în conformitate cu legislația în vigoare. Conform HG 681/2011 privind Codul studiilor universitare de doctorat, „desfășurarea de activități didactice de către studentul doctorand nu trebuie să afecteze în mod negativ timpul disponibil pentru derularea programului său doctoral având în vedere că doctoratul reprezintă în primul rând o experiență profesională de cercetare” (Art. 22). Conform unei cercetări UEFISCDI, „datorită statutului ambiguu în cadrul colectivului, doctorandul este adesea subordonat mai multor persoane și astfel ajunge să facă mai multă muncă administrativă decât cercetare” (UEFISCDI, 2009, p.7).

Acest statut dual de student și angajat al universității are impact atât asupra drepturilor, cât și a responsabilităților pe care studentul-doctorand le are (care includ predarea unor cursuri, implicarea în activitățile de cercetare și administrative ale departamentului etc.). Datorită acestui statut, anii de studii doctorale sunt considerați vechime în muncă, iar veniturile studenților-doctoranzi pot fi suplimentate din proiecte de cercetare. Cu toate acestea, lipsa de claritate cu privire la statutul dual se manifestă și în ceea ce privește participarea studenților doctoranzi în structurile de conducere ale IOSUD (în calitate de studenți sau de tineri cercetători), precum și prin rata scăzută de participare a acestora în procesele decizionale.

Dualitatea statutului studentului doctorand a fost abordată și în cadrul focus-grupurilor amintite anterior, pornind de la intervenția Prof. Lazăr Vlăsceanu, care subliniază faptul că această dualitate se manifestă și ca o ambiguitate cognitivă. Ambiguitatea cognitivă este generată de faptul că studentul, în primele etape ale studiilor sale, are mai mult succes cu cât răspunde mai bine așteptărilor de rol (ex. capabil să învețe temeinic, să reproducă cu succes cele ascultate, să se supună regulilor prestabilite), în timp ce un cercetător emergent trebuie să se depărteze de conformism pentru a avea succes. A doua formă de manifestare a tranziției este cea de „ambiguitate socio-emoțională”, datorată perioadei în care doctorandul trebuie să își identifice independența față de coordonator. Acestea determină consecințe contradictorii caracteristice unui status inconsistent, generator de disonanțe cognitive, nesiguranțe emoționale și potențiala opțiune spre zona de confort a conformismului, cu riscul plagiatului (Vlăsceanu, 2021). La nivel de sistem, consecințele acestui dualism au însemnat eșecuri – spre exemplu, evaluarea și acreditarea școlilor doctorale amânată/organizată ca o formalitate, cronicizarea stratificării școlilor doctorale, foarte puțină inovare în interiorul școlilor doctorale etc..

V.2. Relația dintre coordonator și studentul-doctorand

În România, studenții-doctoranzi pot fi ghidați în activitatea lor fie de un singur coordonator – din școala doctorală unde studentul este înmatriculat – fie de doi coordonatori – cel de-al doilea fiind din altă școală doctorală/ IOSUD/ țară. În 2018, în România, erau înregistrați 4,388 de coordonatori de doctorat (dintre care doar 34 din instituții de învățământ private) din totalul de 23,412 cadre didactice care îndeplineau condițiile de abilitare (ARACIS, 2018). Conform legii, un coordonator poate ghida până la maximum 8 studenți-doctoranzi, iar în 2016/2017 media ratei dintre numărul studenților-doctoranzi și a coordonatorilor era de 4,36.

Într-o analiză a literaturii din domeniu, realizată de Salinas-Perez et. al. (2019), opt studii au sugerat că sistemul de supervizare este unul dintre cele mai importante elemente pentru determinarea finalizării cu succes sau abandonarea studiilor doctorale. EURODOC evidențiază faptul că în sprijinirea și ghidarea tinerilor cercetători, coordonatorul are în continuare un rol central, însă treptat, se observă creșterea implicării instituționale în sprijinirea studenților-doctoranzi.

În literatura de specialitate se aduce în discuție lipsa de experiență a unor coordonatori la debutul în acest rol, fapt care indică adesea o lipsă de experiență în oferirea sprijinului adecvat provenit din lipsa unei formări specifice (McAlpine, 2013; Moak și Walker, 2014). Totuși, aceștia ar putea fi instruiți în practici eficiente de coordonare și supervizare prin cursuri de instruire sau conferințe, precum și prin programe de mentorat între facultăți/școli doctorale. La acest moment, studiile EUA (2019) indică faptul că doar 17% dintre universitățile europene respondente puneau la dispoziția conducătorilor de doctorat oportunități de formare (ex. training).

Reformele recente în educația doctorală și-au propus să îmbunătățească calitatea supervizării. Aceste reforme se referă, de exemplu, la organizarea instruirii pentru coordonatori și la împărțirea sarcinii de supervizare cu comunitatea academică mai largă (McCallin și Nayar, 2012; Taylor, 2012 cit. în Vähämäki et. al., 2021), adesea sub forma școlilor doctorale.

Ținând cont de contextul academic contemporan, relația de supervizare nu reprezintă doar o relație academică de cercetare, ci și un tip de mentorat (Ugrin și colab., 2008). Dinamica de putere dezechilibrată inerentă relației de supervizare creează însă o provocare suplimentară. Tonul unei relații individuale este determinat în principal de comportamentul coordonatorului (Deuchar, 2008), în timp ce studentul-doctorand își asumă rolul unui subordonat. Astfel, este subliniată nevoia examinării mai aprofundate a relației, iar coordonatorii trebuie să fie conștienți de prevalența dinamicii inegale a puterii în supervizarea doctorală (Manathunga, 2007).

Problemele sesizate în relația dintre studentul-doctorand și coordonator sunt: lipsa de experiență a unor coordonatori, relația tensionată și dificultățile de comunicare dintre student și coordonator. Acestea contribuie la demotivarea studenților-doctoranzi, la prelungirea duratei programului de studiu și, uneori, la abandonul acestora.

V.2. Wellbeing - Starea de bine a studentului-doctorand

Conceptul de „bunăstare” (wellbeing) în contextul studiilor doctorale a captat tot mai mult atenția cercetătorilor în ultimii ani. Dintr-o perspectivă internațională, subiectul a fost abordat de mai mulți autori, conducând la constatări care subliniază riscul de epuizare psihică/burn-out al doctoranzilor, manifestat fie prin epuizare, fie prin cinism (Pyhältö et.al, 2019) și puternic conectat, pe de o parte, la o scădere în ceea ce privește productivitatea și implicarea în cercetare, iar pe de altă parte, la un risc crescut de abandon sau de prelungire a studiilor la nesfârșit (Pyhältö et.al, 2019, apud. Rigg, Day și Adler 2013; Stubb, Pyhältö și Lonka 2012; Ali și Kohun, 2007). Pentru a înțelege mai bine perspectiva bunăstării studenților-doctoranzi, putem avea în vedere definiția propusă de Juniper și colab. (2012), care o privesc drept un întreg susținut de mai mulți factori, precum fericire, sănătate și succes.

După cum arată o serie de studii, factorii care influențează decizia doctoranzilor de a renunța, precum și starea lor mentală și bunăstarea, pot fi identificați în mai multe etape ale procesului de doctorat. Astfel, urmând modelul lui Gardner (2009), pot fi identificate diferite puncte de intervenție și mecanisme de sprijin. Etapele identificate de autor sunt intrarea, integrarea și candidatura, cu mai multe provocări care decurg din fiecare: tranziția inițială, cursuri, tranziția către așteptări diferite (intrare); cursuri, examene, schimbarea rolului (integrare); tranziția la candidatură, experiența de scriere a tezei, căutarea unui loc de muncă și tranziția la un nou rol profesional (candidatura). Fiecare etapă identifică, de asemenea, mai mulți factori de sprijin, cum ar fi orientarea, relația inițială cu colegii și facultatea (intrare); relația cu colegii și coordonatorul (integrare); coordonatorul (candidatură) (Gardner, 2009).

În ceea ce privește experiența studenților, cercetările și studiile de specialitate indică faptul că un risc redus de burn-out și un potențial crescut pentru bunăstarea studenților pot fi atinse prin „promovarea sentimentului de apartenență, competență și autonomie al acestora [...], implicarea în echipe de cercetare, [creând] un sistem de sprijin mai individualizat” (Pyhältö et.al, 2019, p. 13). Prin urmare, este important ca studenții să experimenteze „integrarea academică și personală în comunitatea științifică și ca instituțiile să susțină dezvoltarea capacității studenților de a acționa ca <agenți relaționali activi>” (Pyhältö și Keskinen, 2012), fiind proactivi în comunități academice.

În plus, la nivel instituțional, universitățile ar trebui să dezvolte în continuare abilități de scriere și comunicare științifică (Castello et.al, 2013), să integreze doctoranzii în echipe de cercetare (Castello et.al, 2017), să creeze o atmosferă pozitivă și să ofere feedback constructiv (Pyhältö et.al, 2019). De asemenea, este important ca universitățile să limiteze cât mai mult posibil sau să elimine în ansamblu așa-numita „cultură a neglijării

instituționale” (Castello et.al, 2017 apud. McAlpine et al. 2012), prin dezvoltarea de rețele și sprijinirea integrării academice. Acest lucru implică, de asemenea, un angajament suplimentar prin crearea de proiecte de echipă, asigurarea unui contact mai mare între studenții-doctoranzi și dezvoltarea identității lor ca cercetători. Se consideră, de asemenea, că formarea mai extinsă în domeniul cercetării și numirea din timp a unei echipe de coordonare a doctorandului (Tinto, 1993) contribuie, de asemenea, la o experiență mai bună pentru aceștia. Un plan instituțional integrat pentru abordarea doctoranzilor care își manifestă intenția de a renunța la studii (discuție cu un consilier academic, revizuirea planului de cercetare și a calendarului, flexibilitate în privința temei etc.) ar putea fi util pentru susținerea finalizării studiilor doctorale, în timp ce implementarea unui nou rol de consilier academic cu atribuții în domeniul bunăstării/well-being-ului academic ar putea avea, de asemenea, rezultate benefice.

La nivel de politici, există mai multe măsuri care ar putea fi explorate pentru a îmbunătăți experiența doctoranzilor și pentru a răspunde nevoilor unei varietăți de doctoranzi netradiționali. O astfel de măsură ar putea fi reglementarea și reproiectarea studiilor cu frecvență redusă/part-time, pentru a se potrivi mai bine cerințelor de echilibru între viața profesională/academică și cea personală. În mod similar, s-ar putea dovedi utilă introducerea unui program de 1 an de studii pre-doctorale pentru ca doctorandul să înțeleagă mai bine volumul de muncă și așteptările de a urma un doctorat. Dacă studentul decide să continue, anul respectiv ar putea fi inclus în parcursul doctoral, în timp ce, dacă studentul decide să urmărească alte oportunități academice/profesionale, ar putea exista o opțiune pentru susținerea unui examen care să conducă la o certificare post-universitară/studii de scurtă durată (permițând potențial absolventului să predea la nivel universitar, în special pentru specializările vocaționale - artă, teatru, cinematografie, muzică, sport etc., cu menținerea exigențelor ocupării funcțiilor didactice, pentru a asigura calitatea actului educațional).

Majoritatea schimbărilor care par să influențeze ratele mai mari de participare la programele de doctorat se referă la reducerea timpului necesar pentru finalizarea unui program de doctorat, formarea competențelor în domeniul cercetării științifice, abordări interdisciplinare și promovarea mobilității internaționale (Castello et al., 2017, p.2). Urmând câteva exemple internaționale, o altă măsură utilă s-ar putea dovedi a fi dezvoltarea și introducerea unui model de carieră în cercetare. Acest lucru s-ar putea baza pe exemplul finlandez, și anume stabilirea unui model de carieră în patru etape, cuprinzând studiile doctorale, obținerea diplomei de doctorat, bursă postdoctorală de doi până la cinci ani și, în cele din urmă, promovarea la titlul de profesor și cercetător principal, oferind inclusiv un sistem de sprijin în trecerea de la etapa a treia la a patra (Pyhältö et.al, 2019, apud. Academia Finlandei, 2010). Alte măsuri ar putea aborda finanțarea, oferind posibilitatea studenților la doctorat să fie finanțați în mod privat de către companii sau ONG-uri, în particular în cazul doctoratelor industriale, după modelul Regatului Unit.

V.3. Soluții și recomandări

Date fiind cele menționate anterior, pentru problematica ce vizează dualitatea statutului de student-doctorand, precum și asigurarea wellbeing-ului în parcursul studiilor doctorale, pot fi formulate următoarele recomandări:

1. **Clarificarea statutului studentului:** renunțarea la unul dintre cele două roluri/funcții sau nuanțarea acestora (spre exemplu, eliminarea componentei didactice/administrative pentru doctoranzii care nu optează pentru o carieră în mediul academic);
2. **Intensificarea sprijinului** oferit de către universități studenților-doctoranzi pentru încurajarea originalității acestora.

a. Crearea unor comunități de practică

Un factor important care afectează calitatea educației doctorale (Golde, 2005), a cercetării și a experiențelor de învățare ale doctoranzilor (Chiang, 2003) a fost identificat ca fiind mediul de învățare. Comunitățile științifice, definite ca relațiile multiple care rezultă din urmărirea unor interese comune de cercetare și dezvoltare (Lahenius, 2011), oferă contextul particular al mediului de învățare care să încurajeze participarea studenților-doctoranzi în viața comunității universitare și susținerea lor în demersurile de cercetare.

Boud și Lee (2005) au afirmat că diferite tipuri de grupuri de studiu pot fi, de asemenea, identificate drept comunități de practică. Relațiile de la egal la egal ale studenților-doctoranzi joacă un rol important în dezvoltarea acestora (Boud & Lee, 2005), având un efect pozitiv asupra progresului lor, atât academic, cât și de cercetare (Martinsuo & Turkulainen, 2011) și asupra ratelor de finalizare a studiilor doctorale (Devenish și colab., 2009). Mai ales în contextul unei abordări individuale a cercetării în cadrul diferitelor studii doctorale (McAlpine & Norton, 2006), comunitățile de practică sub formă de grupuri de studiu pot oferi sprijin suplimentar studenților-doctoranzi (Chiang, 2003) și pot crea canale pentru ca studenții să fie mult mai în contact cu comunitatea științifică. Astfel, universitatea poate încuraja crearea unor grupuri de studiu/ comunități de practică prin oferirea spațiului și contextului potrivit. Contextul poate fi creat fie la nivelul școlii doctorale, fie de către fiecare coordonator în parte. Astfel, poate fi încurajată participarea studenților-doctoranzi în viața comunității universitare (și nu numai), nu doar prin susținerea de prelegeri pe teme adiacente temei de doctorat, dar și prin organizarea unor evenimente conexe (pentru a valida statutul de cercetător) și împreună cu alți studenți-doctoranzi.

b. Implicarea studenților-doctoranzi în minimum un proiect desfășurat la nivelul școlii doctorale/facultății/instituției de învățământ superior pentru a-l ajuta să își dezvolte simțul de apartenență la o comunitate.

Bunele practici la nivel european arată că implicarea doctoranzilor în proiecte de cercetare reprezintă o modalitate de includere a studenților-doctoranzi la nivelul universității. Există două modalități de a realiza acest lucru:

- implicarea studenților-doctoranzi în componente ale unor proiecte de cercetare extinse, componente care sunt specifice temei tezei de doctorat. Implicarea studenților poate să fie de scurtă durată, doar ca o parte a tezei de doctorat.
- elaborarea tezei de doctorat ca parte a unui proiect de cercetare pe durata întregului ciclu doctoral (3 ani). În acest caz trebuie să existe un set de reglementări specifice și flexibile în ceea ce privește admiterea la studii doctorale pentru ca aceasta să se suprapună cu call-urile pentru granturile de cercetare pe care instituțiile de învățământ superior le accesează.

c. Creșterea procentului de discipline transversale din programul de cercetare avansată, respectiv care să conducă la dobândirea sau îmbunătățirea unor competențe specifice de cercetare.

Se așteaptă din partea studenții doctoranzi să poată realiza cercetări semi-independent, să scrie articole și/sau să scrie propuneri de granturi pentru cercetare. Pentru a face acest lucru, este nevoie de un număr mare de abilități în găsirea literaturii relevante, colectarea și analiza datelor, gestionarea informațiilor și partajarea constatărilor (Incea et. al., 2020). Problema este că mulți, dacă nu majoritatea studenților doctoranzi nu au învățat cum să facă acest lucru în mod corespunzător (Boote & Beile, 2005; Harris, 2011) din cauza formării inconsistente. Așa cum s-a menționat anterior, conform studiului EUA (2019), activitatea de formare a doctoranzilor este bine reglementată și se concentrează în principal pe competențe specifice de

cercetare (de exemplu, metode avansate, cunoștințe actualizate, noi tehnici) și competențe academice generale (de exemplu, scriere de proiecte de cercetare, publicarea, etică).

Pe lângă aceste tipuri de competențe, se poate observa în literatura de specialitate, necesitatea creării unor fluxuri de cercetare (research workflow), definite prin gestionarea informațiilor științifice complexe (Gil et al., 2007).

Ince, Hoadley și Kirschner (2019) au definit componentele fluxului de cercetare (Fig. 12) în patru categorii:

- Alfabetizarea informațională (formularea unei întrebări de cercetare, căutarea și / sau colectarea de informații);
- Managementul informațiilor (gestionarea informațiilor - în acest caz, tipurile de instrumente / software utilizate);
- Managementul cunoștințelor (selectarea informațiilor, organizarea informațiilor);
- Comunicare științifică (diseminarea rezultatelor sau practicile de comunicare științifică).

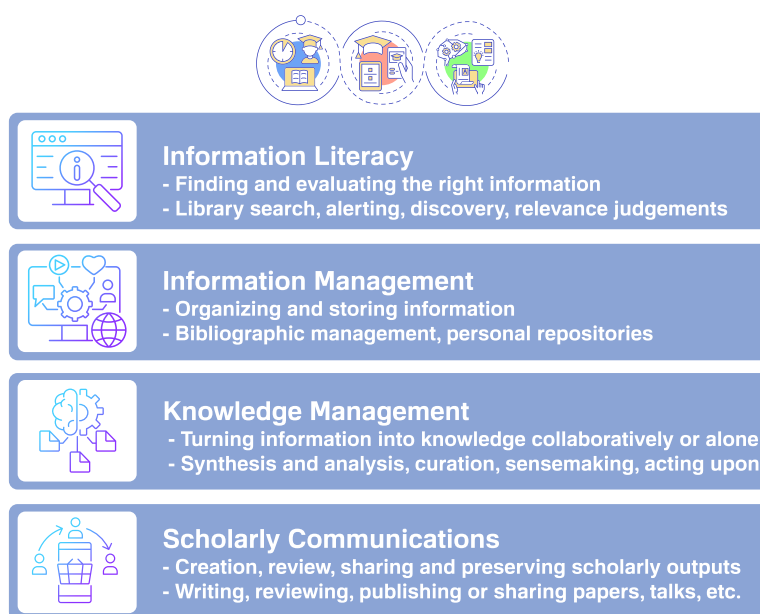

Figura 12. Prezentarea generală a „research workflow”

Sursa: Incea et. al., 2020, p.4

Aceste patru componente pot reprezenta competențe transversale necesare pentru ca studenții-doctoranzi să își poată desfășura activitatea de cercetare pe timpul doctoratului și, de ce nu, pe termen lung, în viitoarea carieră în domeniul cercetării.

Pe baza cercetării lor, Incea et. al. (2020) au constatat că fluxul cercetării (research workflow) studenților-doctoranzi este foarte fragmentat, din două motive: în primul rând, există puțină pregătire pentru a-i sprijini în gestionarea cunoștințelor științifice prin intermediul resurselor digitale și, în al doilea rând, instrumentele pe care le au la dispoziție nu susțin procesul. În acest sens, se subliniază necesitatea unui curs specific de pregătire pentru studenții doctoranzi care să vizeze cele patru componente menționate anterior și care să le faciliteze modul în care gestionează și utilizează datele științifice. O alternativă ar fi includerea acestor patru componente în tematicile cursurilor deja existente din perioada stagiului doctoral.

3. **Îmbunătățirea procesului de selecție a studenților doctoranzi** (ex. proiect de cercetare, interviu motivațional și stabilirea unor criterii clare pentru procesul de admitere);

4. **Includerea opțiunii de a urma un „an de probă”**/o etapă de scurtă durată înainte de formalizarea statutului de student-doctorand pentru cei care nu au urmat un masterat de cercetare (în cazul în care studentul dorește să continue studiile doctorale, perioada de probă se poate integra în parcursul anilor de doctorat; dacă studentul decide că nu dorește să continue, poate fi oferită o certificare pentru studii de scurtă durată).

În plus, pentru adresarea celorlalte probleme identificate, propunem următoarele măsuri inspirate din literatura de specialitate. EURODOC și Salinas-Perez et. al. (2019) propun o serie de acțiuni pentru **îmbunătățirea calității coordonării doctoratului**, prezentate pe scurt mai jos:

1. **Asigurarea selecției unor coordonatori adecvați** (eventual, în urma creării unui profil de competențe pentru abilitare, care să vizeze atât componenta de specialitate, cât și cea academică, respectiv cea de mentorat).

2. Construirea unor echipe de coordonare (comisii de îndrumare).

3. Instruire/formare pentru profesorii coordonatori (în timpul sau după procesul de abilitare). Coordonatorii ar putea fi formați în practici eficiente de coordonare și supervizare prin cursuri de instruire sau conferințe, precum și prin programe de mentorat între facultăți/școli doctorale.

De exemplu, se poate opta pentru derularea unor programe de formare a profesorilor coordonatori specific pentru acest rol (de ex. concomitent cu pregătirea pentru abilitare se poate participa la module de formare care să includă elemente de comunicare/evaluare/feedback etc.). Formarea se poate desfășura în module de formare inițială și continuă, care să contribuie la creșterea capacității acestora de a deveni și funcționa ca mentori și facilitatori pentru studenții pe care îi coordonează. Suplimentar, se poate opta pentru coordonarea de doctorate în cotutelă (cu un grup de supervizori) (EURODOC, 2020, p.3) și/sau pentru creșterea implicării instituționale (EURODOC, 2020, p.3).

Pentru rezolvarea situațiilor tensionate sau conflictuale dintre student și coordonator se poate recurge la dezvoltarea de instrumente de gestionare a eventualelor situații conflictuale. Spre exemplu:

- după declanșării „conflictului”/„incompatibilității”, demararea unei proceduri de mediere, cu posibilitatea ca doctorandul să fie preluat automat de către un alt coordonator de doctorat, care să nu fie în incompatibilitate;
- medierea să se realizeze și cu studenții-doctoranzi reprezentanți;
- studentul-doctorand să beneficieze și de consiliere psihologică dacă este cazul;
- dezvoltarea și implementarea de mecanisme de feedback structurat și confidențial (EURODOC, 2020, p.3).

Pornind de la datele colectate din analiza literaturii în domeniu, de la consultarea stakeholder-ilor și de la Chestionarul Național Studentesc, pot fi formulate recomandări care vizează experiența studiilor doctorale în ansamblu, din perspectiva studentului-doctorand:

1. Crearea unor **Centre de îndrumare/coordonare** la nivelul fiecărui IOSUD/fiecărei facultăți (în funcție de numărul de studenți-doctoranzi), care să ofere servicii de:

- consiliere în privința redactării lucrării (scriere academică, metode de cercetare, schimbarea/modificarea temei etc.);
- consiliere cu privire la participarea la evenimente cu profil academic/de cercetare (redactare de articole, înscrierea la conferințe, publicarea articolelor etc.)

- cursuri periodice de scriere academică, integritate academică, comunicare științifică (diseminarea rezultatelor, networking etc.), competențe transversale (comunicare, lucru în echipă, rezolvare de probleme etc.), management de proiect;
 - consiliere și sprijin în navigarea aspectelor administrative/birocratice asociate parcursului studiilor doctorale.
2. Înființarea unui rol la nivelul fiecărui IOSUD/fiecărei facultăți (în funcție de numărul de studenți-doctoranzi) pentru un **consilier academic dedicat**, cu atribuții în:
- consiliere și orientare în carieră (incluzând întâlniri cu potențiali angajatori din afara mediului academic);
 - medierea conflictelor/incompatibilității între studentul-doctorand și coordonator;
 - susținerea bunăstării/wellbeing-ului studenților-doctoranzi (echilibrul dintre viața profesională și cea academică/de cercetare).
3. Implementarea unui **plan instituțional integrat** pentru fiecare student-doctorand, care să vizeze:
- Discuții periodice cu un consilier academic, revizuirea planului de cercetare și a calendarului, flexibilitate în privința temei, adresarea situațiilor în care studentul-doctorand dorește să renunțe la studii (oferire de opțiuni, discutarea posibilităților de prelungire/întrerupere etc.), îndeplinirea cerințelor în vederea absolvirii etc.;
 - Raportările periodice cu privire la stadiul proiectului de cercetare și identificarea obstacolelor și oportunităților.
4. Dezvoltarea și introducerea unui **model de carieră în cercetare/mediul academic**, care să fie implementat în funcție de obiectivele de carieră ale studentului-doctorand și care să susțină creșterea calității în mediul academic/de cercetare:
- Admiterea la studiile doctorale (în conformitate cu domenii de cercetare/teme de cercetare și cu numărul de locuri finanțate);
 - Studiile doctorale (incluzând activitate didactică și de cercetare, cu obligativitatea derulării unei mobilități internaționale);
 - Absolvirea studiilor doctorale;
 - Studii post-doctorale (incluzând alocarea finanțării pentru proiectul de cercetare);
 - Promovare la nivel instituțional/național. Această etapă poate fi asociată unor termene și criterii clare în etapele de dezvoltare profesională specifice mediului academic/de cercetare: asistent (3-5 ani), lector (3-5 ani), conferențiar (3-5 ani), profesor (3-5 ani), respectiv cercetător junior/specialist/principal etc.. Se poate avea în vedere crearea unui concurs național și/sau identificarea vulnerabilităților din sistem (normarea pozițiilor didactice/de cercetare, acoperirea statului de funcții, etc.). Astfel, termenele și criteriile pot fi separate de disponibilitatea scoaterii la concurs a posturilor într-o anumită instituție, permițând mobilitatea mai crescută a personalului didactic și de cercetare între instituții la nivel național, precum și la nivel internațional;
 - Progres în carieră (responsabilități și drepturi dobândite progresiv pentru a susține dezvoltarea și participarea în mediul academic și de cercetare prin: promovarea științei, mobilități academice/de cercetare, implementare și coordonare de granturi/proiecte de cercetare, colaborare internațională, reprezentare, leadership etc.).
5. Includerea unui program de 1 an de **studii pre-doctorale**, care să permită fie accesul în cadrul unui program doctoral (cu includerea acestei perioade în cei trei ani dedicați studiilor doctorale), fie ieșirea din program, cu opțiunea unei certificări post-universitare/pentru studii de scurtă durată.

1.Reproiectarea și reglementarea studiilor cu frecvență redusă/part-time, pentru a se potrivi mai bine cerințelor de echilibru între viața profesională/academică și cea personală.

Proiectarea și reglementarea parteneriatelor public-privat în cadrul doctoratelor profesionale/industriale (parteneriate între instituțiile de învățământ superior și organizații private), permițând astfel companiilor să susțină prin granturi de cercetare angajați/viitori angajați, care să abordeze proiecte de cercetare relevante pentru industrie (pe teme de interes specifice)²⁵.

²⁵ Cadrul legal este asigurat prin Art. 160 din LEN nr.1/2011: „Finanțarea studiilor de doctorat poate fi realizată și de persoane juridice de drept privat sau de institute de cercetare-dezvoltare, pe baza unui contract.”

Concluzii

Raportul Studii doctorale în România: provocări și oportunități este alcătuit din cinci capitole, care reflectă cinci teme majore identificate în cadrul analizei: cadrul general cu privire la studiile doctorale, accesul, parcursul și absolvirea studiilor doctorale, precum și un capitol dedicat studenților-doctoranzi și experienței acestora. Fiecare capitol are o structură similară, pornind de la conturarea generală a contextului internațional și a celui național în raport cu tematica abordată, adresând totodată o serie de sub-teme relevante: cadrul legislativ, organizarea și managementul programelor de doctorat, doctoratul industrial, admiterea, durata și finanțarea studiilor doctorale, mobilitățile de studiu, precum și studiile post-doctorale. Particularitatea capitolului V este dată de aducerea în prim-plan a profilului studenților-doctoranzi, subliniind importanța relației dintre aceștia și profesorul coordonator, precum și componenta care vizează starea de bine (wellbeing) a studentului-doctorand. Fiecare capitol se încheie cu o secțiune dedicată soluțiilor și recomandărilor, acestea fiind formulate în acord cu provocările identificate. Aceste recomandări pot fi clasificate în recomandări ce vizează nivelul legislativ, nivelul politicilor publice și al politicilor instituționale, precum și nivelul de implementare – fie la nivel instituțional, fie la nivel individual. Secțiunea aceasta reunește astfel cele mai importante recomandări din cadrul raportului, structurate pe cele cinci tematici.

Cu privire la **accesul la studii doctorale**, raportul propune includerea doctoratului industrial și reglementarea la nivel legislativ, precum și în metodologiile subsecvente, subliniind totodată necesitatea unei diferențieri mai clare între acesta, doctoratul academic și doctoratul profesional. Implicit, diferențierea și o reglementare în acest sens vor permite și vor încuraja diversificarea ofertei educaționale a instituțiilor organizatoare de studii doctorale. Desigur, corelat cu această recomandare, trebuie avută în vedere și clarificarea, respectiv punerea în practică a diferențierii dintre masteratul profesional și cel de cercetare, cu posibilitatea de a dezvolta un sistem gradual, selectiv și motivational de rute flexibile către nivelul de doctorat. Pornind de aici, se recomandă la nivel practic, recunoașterea competențelor relevante dezvoltate pe parcursul masterului de cercetare/profesional și în cadrul doctoratului științific/industrial. Atât pentru doctoratele științifice/industriale, cât și pentru a crește atractivitatea doctoratelor cu caracter interdisciplinar, se poate avea în vedere suplimentarea perioadei de timp și/sau adaptarea ofertei curriculare în cadrul componentei de predare a studiilor doctorale pentru doctoranzii care au absolvit nivelul de licență sau master în alte domenii de studiu. Astfel, pot fi incluse module suplimentare pentru cursuri fundamentale dedicate domeniului de doctorat.

O tematică importantă este cea a internaționalizării învățământului superior, în particular la nivelul studiilor doctorale, o recomandare în acest sens fiind aceea de a crea și de a susține un cadru legislativ sistemic, cu o metodologie flexibilă, care să permită mobilități academice și de cercetare, precum și recunoașterea creditelor sau a studiilor doctorale parcurse într-un alt sistem de învățământ recunoscut. Totodată, la nivel practic poate fi încurajată opțiunea de realizare a tezei de doctorat în limba engleză sau în alte limbi de circulație internațională, respectiv eliminarea perioadei de participare la cursuri de limba română (preparatory course) pentru studenții-doctoranzi internaționali.

În ceea ce privește **parcursul studiilor doctorale**, recomandările din acest raport vizează principalele aspecte problematice identificate la acest nivel. Cu referire la intervalul de timp dedicat studiilor doctorale, care se poate extinde, de facto, de la trei la șapte ani (prin întreruperi sau prelungiri succesive/perioade de grație), este necesară o analiză sistemică cu privire la motivele reale pentru care studenții-doctoranzi fie depășesc perioada alocată studiilor, fie abandonează acest parcurs. De asemenea, se poate avea în vedere și posibilitatea extinderii perioadei alocate inițial pentru acest nivel educațional (spre exemplu, pornind de la experiența absolvenților, justificarea extinderii studiilor doctorale de la trei la patru ani). Cauzele abandonului studiilor doctorale sunt atât personale, cât și profesionale, legate în principal de probleme de încadrare a studentului doctorand, de relaționare cu coordonatorul său și instituția de învățământ, de finanțare și acces la resurse, de

motivare etc.. Dintre recomandările incluse în raport, menționăm organizarea unor cursuri de formare specifice pentru coordonatorii de doctorate (în timpul sau la finalul procesului de abilitare), încurajarea co-tutelei sau formalizarea unor mecanisme de feedback structurate și confidențiale. Dată fiind importanța relației dintre studentul-doctorand și coordonator, se recomandă includerea unor indicatori de performanță care vizează această relație și în criteriile de evaluare a IOSUD-urilor și a programelor doctorale, ca parte a procesului de asigurare a calității.

Similar aspectelor precizate anterior, care vizează accesul la studii doctorale, și în cazul parcursului se remarcă necesitatea unei mai bune reglementări a masterului de cercetare, pentru a evita astfel potențialele redundanțe între acesta și nivelul doctoral. Totodată, se recomandă revizuirea structurii curriculare a programelor de doctorat, subliniindu-se încă o dată necesitatea introducerii rutelor flexibile de studii și includerea unei componente de mobilitate academică/de cercetare.

Un alt aspect important identificat în cadrul raportului se referă la problema finanțării studiilor doctorale, recomandările care decurg de aici vizând posibilitatea de a extinde susținerea financiară pentru un interval mai mare de timp, care poate cuprinde și o parte a perioadei de grație, pentru a încuraja astfel finalizarea proiectului de cercetare și absolvirea studiilor doctorale. Alături de această recomandare, pot fi avute în vedere și creșterea autonomiei studentului-doctorand în vederea gestionării unei părți din grantul doctoral (în particular resursele alocate, spre exemplu, pentru conferințe, pentru realizarea cercetării de teren sau desfășurarea mobilităților doctorale), creșterea transparenței modului de cheltuire a fondurilor alocate pentru grant-urile de studii doctorale, dar și creșterea numărului de granturi, respectiv includerea studenților-doctoranzi în proiecte de cercetare derulate în cadrul departamentului/facultății/IOSUD-ului. În ceea ce privește mobilitățile internaționale, se recomandă explorarea variantei de a include obligativitatea derulării unui stagiu de mobilitate internațională, în paralel cu revizuirea structurii curriculare a programelor de doctorat.

Recomandările formulate în cadrul acestui raport cu privire la **absolvirea studiilor doctorale** fac referire la aspecte problematice care vizează gradul redus de inovare a tezelor de doctorat, dificultățile întâmpinate la integrarea pe piața muncii, precum și opțiunile reduse pentru urmarea studiilor post-doctorale. Dintre soluțiile propuse pentru a adresa aceste aspecte, amintim definirea mai clară a criteriilor pentru acordarea calificativelor la absolvire, dezvoltarea și implementarea unui mecanism de monitorizare a inserției absolvenților pe piața muncii, în paralel cu o mai bună integrare a RMUR/sistemelor de monitorizare cu Revisal sau cu alte platforme specializate și analiza și redefinirea rutelor de intrare în mediul universitar. De asemenea, se poate avea în vedere și realinierea Cadrului Calificărilor din Învățământul Superior cu Cadrul Național al Calificărilor. O opțiune ar putea fi decuplarea profesiei de specializarea obținută prin studiile de Licență și definirea calificărilor pe baza unui set de competențe, astfel încât încadrarea pe piața muncii să poată fi realizată printr-un portofoliu care să justifice dobândirea acelor competențe prin rute individualizate de formare. O modificare în acest sens ar încuraja abordarea unor proiecte de cercetare interdisciplinară, precum și un parcurs profesional mai flexibil al studentului-doctorand.

În cazul studiilor post-doctorale, se recomandă în primul rând o mai bună definire și reglementare, precum și adresarea vulnerabilităților legislative în domeniu. Totodată, se poate avea în vedere creșterea finanțării pentru această componentă (eventual prin finanțare acordată la nivel național, nu instituțional), precum și creșterea atractivității programelor de acest tip, inclusiv prin diversificarea lor (spre exemplu, prin extinderea bazei de selecție pentru a include categorii diferite din perspectiva experienței profesionale).

Dualitatea statutului de student-doctorand, precum și asigurarea wellbeing-ului în parcursul studiilor doctorale, au fost abordate printr-o serie de recomandări ce vizează, în principal, măsuri care pot fi implementate la nivel instituțional. Dintre acestea, amintim clarificarea statutului studentului, intensificarea sprijinului instituțional, prin crearea de comunități de practică, prin implicarea studenților-doctoranzi în proiecte la nivelul departamentului/facultății etc. sau prin creșterea proporției disciplinelor transversale.

La nivel de acces într-un program doctoral, se pot avea în vedere aspecte care vizează îmbunătățirea procesului de selecție a studenților doctoranzi sau includerea opțiunii de a urma un „an de probă”/o etapă de scurtă durată înainte de formalizarea statutului de student-doctorand (dacă studentul decide că nu dorește să continue, poate fi oferită o certificare pentru studii de scurtă durată). Un aspect important cu privire la experiența studentului-doctorand este cel legat de relația dintre acesta și coordonatorul de doctorat, fiind reluate și în acest context recomandările legate de asigurarea selecției unor conducători adecvați, construirea unor echipe de coordonare/comisii de îndrumare sau instruirea/formarea profesorilor coordonatori, ca parte a procesului de abilitare. Alături de aceste recomandări, raportul face referire la o serie de măsuri care pot fi implementate la nivel instituțional, precum: crearea unor centre de coordonare/îndrumare a doctoranzilor, înființarea unui rol de consilier academic/de studii pentru studenții-doctoranzi, implementarea unui plan instituțional integrat pentru parcursul studiilor doctorale. De asemenea, se pot avea în vedere și alte măsuri la nivel de reglementare, care ar presupune reproiectarea și reglementarea studiilor doctorale cu frecvență redusă, includerea unui program de 1 an de studii pre-doctorale, respectiv dezvoltarea și introducerea unui model de carieră în cercetare și/sau în mediul academic, cu implicații atât la nivelul studiilor doctorale, cât și la nivelul politicilor de selecție, recrutare și promovare a personalului didactic și de cercetare din instituțiile de învățământ superior sau din institute de cercetare. Corelată și cu recomandarea de includere a doctoratului industrial, se recomandă proiectarea și reglementarea parteneriatelor public-privat, permițând astfel companiilor să susțină prin granturi de cercetare angajați/viitori angajați, care să abordeze proiecte de cercetare relevante pentru industrie.

Setul de recomandări cu privire la ameliorarea accesului, parcursului și absolvirii studiilor doctorale cuprinde opțiuni care pot fi implementate gradual. Raportul face însă referire și la o **modificare structurală** a studiilor doctorale – desigur, în urma unei analize detaliate a implicațiilor cu privire la implementarea Procesului Bologna, la rolul instituțiilor organizatoare de studii doctorale, la finanțare și la redefinirea rolului studentului-doctorand, respectiv la rolul studiilor doctorale în parcursul academic și profesional al acestuia. O astfel de modificare structurală ar putea presupune ca studenții-doctoranzi să fie angajați ai universității/centrelor de cercetare (pentru doctorate academice/de cercetare) sau angajați în mediul public/privat (pentru doctorate industriale), în urma unui proces competitiv de selecție și recrutare, cu criterii și standarde minimale definite la nivel național, respectiv criterii suplimentare la nivelul fiecărei instituții organizatoare de studii doctorale. În acest fel, se pot adresa, printre altele: selecția mai riguroasă a candidaților la programele doctorale; susținerea și securitatea financiară pe tot parcursul doctoratului; facilitarea inserției pe piața muncii; flexibilizarea certificărilor derivate din parcursul în cadrul studiilor doctorale (finalizate sau nu), prin pachete de competențe pentru portofoliul de calificare profesională al candidatului sau prin certificări pentru studii de scurtă-durată, respectiv credite pentru a putea parcurge ulterior cursuri de diferență în vederea absolvirii unui program de master (spre exemplu, dacă s-au parcurs minimum doi ani de program înaintea retragerii de la doctorat).

Nu în ultimul rând, reiterăm problema lipsei de studii și cercetări care să vizeze educația doctorală în România. De aceea, recomandăm continuarea cercetării începute prin proiectul „Calitate în învățământul superior: internaționalizare și baze de date pentru dezvoltarea învățământului românesc”. Prezentul raport indică câteva potențiale direcții de cercetare viitoare. De exemplu, acest document nu surprinde în detaliu particularități ale diferitelor instituții organizatoare de studii doctorale ori ale diferitelor domenii de studiu, categorii de studenți-doctoranzi sau ale diverselor abordări de organizare a școlilor doctorale, însă oferă o imagine de ansamblu asupra principalelor vulnerabilități identificate la nivel sistemic. Astfel, acest raport poate reprezenta astfel un punct de pornire în clarificarea și dezbaterea soluțiilor care să răspundă părților interesate, fie printr-o abordare care să adreseze aspecte punctuale, gradual, fie printr-o abordare sistemică, care să adreseze însăși structura învățământului superior, plasând studiile doctorale într-un context nou, centrat pe studentul-doctorand.

Bibliografie

- Agencia Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior – ARACIS (2018). Oferta și Cererea de programe de studii de Doctorat din România în anul universitar 2017-2018.
- Allan, P., Dory, J. (2001). Understanding doctoral program attrition: an empirical study. Faculty Working Papers. Paper 17. http://digitalcommons.pace.edu/lubinfaculty_workingpapers/17.
- Ali, A., Kohun, F.G. (2007). Dealing with Social Isolation to Minimize Doctoral Attrition – A Four Stage Framework. In International Journal of Doctoral Studies, vol. 2, pp. 033-049, <https://doi.org/10.28945/56>
- Arora, A., Gambardella, A.. 2010. The Impact of NSF Support for Basic Research in Economics. Economics Working Paper Archive at WUSTL.
- Bernstein, B.L., Evans, B., Fyffe, J., Halai, N., Hall, F.L., Jensen, H.S., Marsh, H., Ortega, S. (2014). The Continuing Evolution of the Research Doctorate. In: Nerad, M., Evans, B, (Eds.).(2014). Globalization and Its Impacts on the Quality of PhD Education Forces and Forms in Doctoral Education Worldwide. Sense Publishers: Amsterdam.
- Bologna Follow-Up Group – BFUG (2005). General Report to the Bologna Follow-Up Group to the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education - Bergen 19/20 May 2005.
- Boman, J. (coord.) (2017). Career Tracking Survey of Doctorate Holders. Project Report. European Science Foundation – ESF.
- Boote, D. N., Beile, P. (2005). Scholars before researchers: On the centrality of the dissertation literature review in research preparation. Educational Researcher, 34(6), 3–15.
- Borrell-Damian, L., Morais, R., Smith, J.H. (2015). Collaborative Doctoral Education in Europe: Research Partnerships and Employability for Researchers— Report on DOC-CAREERS II Project. EUA Publications.
- Boud, D., Lee, A. (2005). “Peer learning” as pedagogic discourse for research education. Studies in Higher Education, 30(5), 501–516. doi:10.1080/03075070500249138.
- Castelló, M., Pardo, M., Sala-Bubaré, A., Suñe-Soler, N. (2017). Why do students consider dropping out of doctoral degrees? Institutional and personal factors. In Higher Education: Springer. doi: 10.1007/s10734-016-0106-9.
- Chen, S., Absalom, D., Holbrook, A. (2021). Cultural Conflict in PhD Supervision. Disponibil la https://www.researchgate.net/publication/266469620_Cultural_Conflict_in_PhD_Supervision.
- Chiang, K.-H. (2003). Learning experiences of doctoral students in UK universities. International Journal of Sociology and Social Policy, 23(1/2), 4–32. doi:10.381108/01443330310790444.
- CNFIS. (2020). Raport public 2019- Starea finanțării învățământului superior.
- Devenish, R., Dyer, S., Jefferson, T., Lord, L., van Leeuwen, S., Fazakerley, V. (2009). Peer to peer support: the disappearing work in the doctoral student experience. Higher Education Research & Development, 28(1), 59–70. doi:10.1080/07294360802444362.

- Deuchar, R. (2008). Facilitator, director or critical friend?: Contradiction and congruence in doctoral supervision styles. *Teaching in Higher Education*, 13(4), 489–500. <https://doi.org/10.1080/13562510802193905>.
- European Commision - [Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture \(2012\). European industrial doctorates. Marie Curie actions.](https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c0f5a280-66cb-4a3d-899c-8f2714cb1ea2/language-en)
- European Commission (2016), *She Figures 2015*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, <http://dx.doi.org/10.2777/064694>.
- European Council of Doctoral Candidates and Junior Researchers – EURODOC (2020). Eurodoc Policy Input for European Higher Education Area: Focus on Doctoral Training and Doctoral Candidates. [Comunicat de presă]. Bruxelles, 17 noiembrie 2020.
- European University Association – EUA (2019). Doctoral education in Europe today: approaches and institutional structures, Council for Doctoral Studies, EUA.
- EUROSTAT (2021). https://ec.europa.eu/eurostat/online_data_code:educ_uoe_enrt0. Accesat în martie 2021.
- European University Association – EUA. (2010). „Salzburg II recommendations. European Universities Achievements since 2005 in Implementing the Salzburg Principles.” http://www.eua.be/Libraries/Publications/Salzburg_II_Recommendations.sflb.ashx
- Gardner, S. (2009). The Development of Doctoral Students: Phases of Challenge and Support. 34. 1-14.
- Gil, Y., Deelman, E., Ellisman, M., Fahringer, T., Fox, G., Gannon, D., Myers, J. (2007). Examining the challenges of scientific workflows. *Computer*, 40(12), 24–32.
- Gil, P., Burnard, P. (2008). The student – supervisor relationship in the PhD/Doctoral process. În *British Journal of Nursing*. Vol. 17 (10). Mark Allen Publishing.
- Golde, C. M. (2005). The role of the department and discipline in doctoral student attrition: lessons from four departments. *Journal of Higher Education*, 76(6), 669–700. doi:10.1353/jhe.2005.0039.
- Guthrie, S., Lichten, C. A., van Belle, J., Ball, S., Knack, A., Hofman, J. (2017). *Understanding Mental Health in the Research Environment*. Published by the RAND Corporation, Santa Monica, Calif., and Cambridge, UK.
- Hancock, S. (2020). The employment of PhD graduates in the UK: what do we know? Higher Education Policy Institute (available at <https://www.hepi.ac.uk/2020/02/17/the-employment-of-phd-graduates-in-the-uk-what-do-we-know/>).
- Harris, C. S. (2011). The case for partnering doctoral students with librarians: A synthesis of the literatures. *Library Review*, 60(7), 599–620.
- Hâj, C.M., Popa, N., Fiț, C.R., Geantă, I., Marin, A., Deaconu, M., Olah, R. (2020). Policy brief. Internaționalizarea învățământului superior românesc. Mobilități de scurtă durată (credit mobilities) – studenți. Analiza datelor statistice privind mobilitățile studențești incoming și outgoing – evoluții 2014/2015 – 2018/2019. UEFISCDI, Centrul de politici publice, Nr. 3/2020.
- Hâj, C.M., Popa, N., Fiț, C.R., Geantă, I., Marin, A., Deaconu, M., Olah, R. (2020b). Policy brief. Internaționalizarea învățământului superior românesc. Analiza datelor statistice privind internaționalizarea educației în instituțiile de învățământ superior de stat din România – evoluții 2017/2018 – 2019/2020. UEFISCDI, Centrul de politici publice, Nr. 2/2020.
- Herrera, L., Nieto, M. (2013). Recruitment of PhD by Firms. 35th DRUID Celebration Conference 2013, Barcelona, Spain, June 17 - 19. Disponibil la: https://conference.druid.dk/acc_papers/eb5nlg1upbdugta6gcbgvnd2ibn.pdf (accesat octombrie 2021).

- HG nr. 681/29 iunie 2011 privind aprobarea Codului studiilor universitare de doctorat.
- Horta, H., Cattaneo, M., Meoli, M. (2016). PhD funding as a determinant of PhD and career research performance. *Studies in Higher Education*. DOI: 10.1080/03075079.2016.1185406.
- Incea, S., Hoadley, C., Kirschner, P. (2020) Research workflow skills for education doctoral students and postdocs: A qualitative study. *The Journal of Academic Librarianship*, 46, (5).
- Juniper, B., Walsh, E., Richardson, A., Morley, B. (2012). A new approach to evaluating the well-being of PhD research students. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 37, 563–576. doi:10.1080/02602938.2011.555816.
- Labiad, N-E. (2013). What are Industrial PhDs Worth in the Labour Market? @ADAPT_bulletin. http://englishbulletin.adapt.it/docs/labiad_11_6.pdf.
- Linnenbrink, E. A., Pintrich, P. R. (2002) Motivation as an enabler for academic success. *School Psychology Review*, 31(3), 313-327. Retrieved from <http://naspjournals.org/loi/spsr?code=naps-site>
- Lahenius, K. (2012). Communities of practice supporting doctoral studies. *The International Journal of Management Education*, 10 (1), 29-38.
- Legea Educației Naționale nr.1/2011.
- Lindén, J. (1999). The contribution of narrative to the process of supervising PhD students, *Studies in Higher Education*, 24:3, 351-369, DOI: [10.1080/03075079912331379945](https://doi.org/10.1080/03075079912331379945).
- Lovitts, B. E. (2001). *Leaving the ivory tower: the causes and consequences of departure from doctoral study*. New York: Rowman & Littlefield.
- Manathunga, C. (2007). Supervision as mentoring: The role of power and boundary crossing. *Studies in Continuing Education*, 29(2), 207–221. <https://doi.org/10.1080/01580370701424650>.
- Manathunga, C., Lant, P. (2006). How do we ensure good PhD student outcomes? În *Education for Chemical Engineers*, Vol. 1 (1), pp. 72 - 81. Disponibil la <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1749772806700112> (accesat octombrie 2021).
- Martinsuo, M., Turkulainen, V. (2011). Personal commitment, support, and progress in doctoral studies. *Studies in Higher Education*, 36(1), 103–120. doi:10.1080/03075070903469598.
- McAlpine, L. (2013). Doctoral supervision: Not an individual but a collective institutional responsibility. *Infancia Y Aprendizaje*, 36(3), 259–280. <https://doi.org/10.1174/021037013807533061>.
- McAlpine, L., Norton, J. (2006). Reframing our approach to doctoral programs: an integrative framework for action and research. *Higher Education Research & Development*, 25(1), 3–17. doi:10.1080/07294360500453012.
- Ministerul Educației Naționale (2021). Raportul privind starea învățământului superior 2019-2020.
- Moak, S. C., Walker, J. T. (2014). How to be a successful mentor. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 30(4), 427–442. <https://doi.org/10.1177/1043986214541608>.
- OECD (2019). *Education at a Glance: OECD Indicators* (Indicator B7. What are the characteristics and outcomes of doctoral graduates?)
- OECD (2021), *Reducing the precarity of academic research careers*, OECD Science, Technology and Industry Policy Papers, No. 113, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/0f8bd468-en>.
- Olah, R., Hâj, C. (2021). Policy brief doctoranzi în România. Analiza datelor statistice privind doctoranzii și absolenții studiilor universitare de doctorat din România – evoluții 2015/2016 – 2019/2020, UEFISCDI, Centrul de Politici Publice, nr. 2/2021.
- OMEN nr. 5110/2018 privind aprobarea standardelor naționale minime pentru acordarea titlului de doctor.

- OMEN nr. 5110/2018 privind aprobarea standardelor naționale minimale pentru acordarea titlului de doctor.
- Ori, M. (2013). Research presented at the Center for Studies in Higher Education-UC Berkeley. <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20131210130327534>
- OUG 681/ 2011 privind Codul studiilor de doctorat.
- Pyhäntö, K., Peltonen, J., Castelló, M., McAlpine, L. (2019). What sustains doctoral students' interest? Comparison of Finnish, UK and Spanish doctoral students' perceptions, Compare: A Journal of Comparative and International Education, DOI:10.1080/03057925.2019.1585229.
- Ryan, R. M., Deci, E. L. (2000) Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. Contemporary Educational Psychology, 25, 54-67. Retrieved from <http://dx.doi.org/0.1006/ceps.1999.1020>.
- Salinas-Perez, J., Roderio-Cosanob, M.L., Rigabert, A., Motrico, E. (2019). Actions and techniques in supervision, mentorships and tutorial activities to foster doctoral study success: A scoping literature review. International Journal of Educational Research, 96, 21-31.
- The future today institute, <https://futuretodayinstitute.com/>, accesat iulie 2021.
- Ugrin, J. C., Odom, M. D., Pearson, J. M. (2008). Exploring the importance of mentoring for new scholars: A social exchange perspective. Journal of Information Systems Education, 19(3), 343–350.
- Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, Cercetării, Dezvoltării și Inovării – UEFISCDI (2009). Raport „Definirea modelului de școală doctorală. Diagnoza privind studiile doctorale din România: Rezultatele Cercetării Calitative”.
- Vähämäki, M., Saru, E., Palmunen, L.M. (2021). Doctoral supervision as an academic practice and leader–member relationship: A critical approach to relationship dynamics. The International Journal of Management Education, 19(3). <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2021.100510>.
- Vlăsceanu, L., Rughiniș, C., David, D. (2009). „Doctoratul și organizarea Școlilor doctorale. O diagnoză de stare și prospectări pentru un viitor posibil”, UEFISCDI (disponibil la: <http://www.studii-doctorale.uefiscdi.ro/UserFiles/File/Diagnoza-Doctoratul%20si%20organizarea%20scolilor%20doctorale.pdf>; (accesat iunie 2021).
- Wadee, A.A., Keane, M., Dietz, T., Hay, D. (2010). Effective PhD supervision – mentorship and coaching. Amsterdam Rozenberg Publishers.
- World Economic Forum (2020). Jobs for the Future 2020. Disponibil la <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020> (accesat iulie 2021).

Anexe

Anexa 1 - Cadru normativ – studii doctorale

Legislație primară

Legea Educației Naționale nr. 1/2011 (actualizată la 01.04.2021)

OUG 22/31.03.2021 - privind modificarea și completarea Legii educației naționale nr. 1/2011 și a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 75/2005 privind asigurarea calității educației

LEGEA nr. 184_185 și 187/20.08.2020 - pentru modificarea și completarea Legii educației naționale nr. 1/2011

OUG 141/19.08.2020 - privind instituirea unor măsuri pentru buna funcționare a sistemului de învățământ și pentru modificarea și completarea Legii educației naționale nr. 1/2011

LEGEA nr. 80/12.06.2020 - pentru modificarea și completarea Legii educației naționale nr. 1/2011

OUG 79/21.05.2020 - pentru modificarea și completarea Legii educației naționale nr. 1/2011

HG nr.681/2011 - Codul studiilor universitare de doctorat în forma consolidată

2021

Ordin 3651/2021 - Metodologie evaluare studii universitare doctorat

Ordin 6102/2016 (reactualizat 2021) - aprobare Metodologie-cadru admitere licență, master & doctorat

HG 403/31.03.2021 - privind aprobarea Nomenclatorului domeniilor și al specializărilor programelor de studii universitare și a structurii instituțiilor de învățământ superior pentru anul universitar 2021-2022 - Anexa 1

OME 3199/28.01.2021 - pentru modificarea și completarea Metodologiei-cadru privind organizarea admiterii în ciclurile de studii universitare de licență, master și doctorat aprobată prin OMENCS 6102/15.12.2016 - cu modificările și completările ulterioare

2020

HG nr. 739/31.08.2020 - pentru modificarea anexelor nr. 1-6 la Hotărârea Guvernului nr. 299/2020 privind aprobarea Nomenclatorului domeniilor și al specializărilor programelor de studii universitare și a structurii instituțiilor de învățământ superior pentru anul universitar 2020-2021, precum și Anexele nr. 1-6

OMEC nr. 5229/17.08.2020 - pentru aprobarea metodologiilor referitoare la acordarea atestatului de abilitare, acordarea titlului de doctor, precum și la soluționarea sesizărilor cu privire la nerespectarea standardelor de calitate sau de etică profesională, inclusiv cu privire la existența plagiatului, în cadrul unei teze de doctorat

OMEC nr. 4621/2020 - Regulament privind organizarea și funcționarea CNATDCU

OMEC nr. 3200/19.02.2020 - privind aprobarea Metodologiei de evaluare a studiilor universitare de doctorat și a sistemului de criterii, standarde și indicatori de performanță utilizați în evaluare

2019

OMEN nr. 3200/21.02.2019 - privind "Metodologia de evaluare a studiilor universitare de doctorat și sistemele de criterii, standarde și indicatori de performanță" MO partea I nr. 176/5.III.2019

²⁶ Sursa: Completare și adaptare după Universitatea Politehnică Timișoara

Ordin 3100/2019 înființare domenii de doctorat în cadrul IOSUD

2018

OMEN 4210/2018 - privind înființarea domeniilor de doctorat în cadrul Academiei Române

OMEN 4209/2018 - privind înființarea domeniilor de doctorat în cadrul IOSUD-urilor

OMEN 4154/2018 - privind înființarea domeniilor de doctorat în cadrul IOSUD-urilor

OMEN 3353/2018 - aprobare noi domenii în cadrul IOSUD

OMEN 5403/01.11.2018 (Anexa 2, Anexa 3) - privind stabilirea Metodologiei de evaluare a studiilor universitare de doctorat și a sistemelor de criterii, standarde și indicatori de performanță utilizați în evaluare

OMENCS nr. 4106/2016 în forma consolidată la data de 10.10.2018 - privind comisii CNATDCU, domenii de doctorat arondate, componență nominală a comisiilor

OMEN nr. 5110/17.09.2018 - privind aprobarea standardelor naționale minime pentru acordarea titlului de doctor

OMEN 4019/27.06.2018 și Anexa (extras) - privind acordarea burselor "Eugen Ionescu" în anul universitar 2018-2019

L 95/20.04.2018 - privind adoptarea unor măsuri în domeniul finanțării învățământului

HG 158/29.03.2018 - privind aprobarea Nomenclatorului domeniilor și specializărilor/programelor de studii universitare și a structurii instituțiilor de învățământ superior pentru anul universitar 2018-2019

OMEN 3353/20.03.2018 - privind aprobarea de noi domenii în cadrul școlilor doctorale organizate în instituțiile organizatoare de studii universitare de doctorat acreditate

OMEN 3329/14.03.2018 - privind stabilirea cuantumului burselor pentru studenții doctoranzi înmatriculați cu frecvență în instituțiile de învățământ superior de stat

ORDIN nr. 3.131/30.01.2018 - privind includerea în planurile de învățământ, pentru toate programele de studii universitare organizate în instituțiile de învățământ superior din sistemul național de învățământ, a cursurilor de etică și integritate academică

OMEN 3062/16.01.2018 - privind modificarea art.13 din anexa la OMENCS nr. 6102/15.12.2016 pentru aprobarea Metodologiei cadru privind organizarea admiterii în ciclurile de studii universitare de licență, de master și de doctorat

2017

OMEN 5376/2017 - aprobare domenii și specializări/programe studii universitare corelate cu sectoarele economice potențial creștere

2016

Legea nr. 288/2004 privind organizarea studiilor universitare în forma consolidată- decembrie 2016

OMENCS nr. 6153/21.12.2016 - pentru aprobarea Metodologiei privind autorizarea, acreditarea și evaluarea periodică a școlilor doctorale, pe domenii

OMENCS nr. 6102/15.12.2016 - pentru aprobarea Metodologiei cadru privind organizarea admiterii în ciclurile de studii universitare de licență, de master și de doctorat

OMENCS 5923/6.12.2016 - pentru aprobarea Metodologiei privind recunoașterea diplomei de doctor și a titlului de doctor în științe sau într-un domeniu profesional, obținute în străinătate

OMENCS nr. 5382/2016 - privind funcționarea școlilor doctorale în anul universitar 2016-2017

OMENCS 5125/2015 - aprobare noi domenii SUD

OMENCS nr. 4106/2016 - privind comisii CNATDCU, domenii de doctorat arundate, componență nominală a comisiilor

OMENCS nr. 3855/2016 - Metodologie de primire la studii și școlarizare a cetățenilor străini în anul universitar 2016-2017

OMENCS nr. 3775/16.05.2016 - privind aprobarea Metodologiei de primire la studii și școlarizare a cetățenilor străini pe locuri fără plata taxelor de școlarizare, dar cu bursă, în instituțiile de învățământ superior de stat acreditate

OMENCS nr. 3482/24.03.2016 - privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare al CNATDCU. Anexa nr.1 - Metodologia de evaluare a tezelor de doctorat

HG nr.134/2.02.2016 - pentru modificarea și completarea Codului studiilor universitare de doctorat aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.681/2011

OMENCS nr. 3107/27.01.2016 - pentru aprobarea Metodologiei-cadru privind organizarea ADMITERII în ciclurile de studii universitare de licență, de master și de doctorat pentru anul universitar 2016-2017 (abrogată prin OMENCS nr.6102/15.12.2016)

2015

HG nr. 778/2015 pentru modificarea anexelor 1-3 la HG nr.595/2015 privind domeniile și programele de studii universitare de master acreditate și numărul maxim de studenți ce pot fi școlarizați în anul universitar 2015-2016, precum și domeniile de studii universitare de doctorat din cadrul instituțiilor de învățământ superior

OMECS nr. 5125/1.09.2015 - privind aprobarea de noi domenii în cadrul școlilor doctorale organizate în instituțiile de învățământ superior, organizate de studii universitare de doctorat

HG nr. 595/22.07.2015 privind domeniile de studii universitare de master acreditate, programele de studii și numărul maxim de studenți ce pot fi școlarizați în anul universitar 2015-2016, precum și domeniile de studii universitare de doctorat din cadrul instituțiilor de învățământ superior (Anexa 3 - domenii de doctorat- extras)

OMEN nr. 3179/05.02.2015 privind aprobarea Metodologiei-cadru de organizare și desfășurare a examenelor de licență/diplomă și disertație

OMECS nr. 3165/04.02.2015 privind cadrul general de organizare și desfășurare a admiterii în ciclurile de studii universitare de licență, master și de doctorat pentru anul universitar 2015-2016

OMECS nr. 3191/9 februarie 2015 pentru aprobarea Metodologiei privind recunoașterea automată a calității de conducător de doctorat, în România, pentru persoanele care au obținut această calitate în una din țările Uniunii Europene, ale Spațiului Economic European și în Confederația Elvețiană și în universități de prestigiu ale lumii

2011 - 2012

OUG nr. 92/18.12.2012 privind luarea unor măsuri în domeniul învățământului și cercetării precum și în ceea ce privește plata sumelor prevăzute în hotărâri judecătorești devenite executorii în perioada 1 ianuarie - 31 decembrie 2013

OMECS nr. 3850/2012 privind aprobarea Metodologiei pentru evaluarea externă în vederea autorizării provizorii, acreditării și pentru evaluarea periodică a școlilor doctorale, pe domenii

OMECS nr. 5262/5.09.2011 privind constatarea rezultatelor clasificării universităților

Ierarhizarea programelor de studii organizate de universitățile acreditate din sistemul național de învățământ conform art. 193 din Legea educației naționale nr. 1/2011 și prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 789/2011 privind aprobarea Metodologiei de evaluare în scopul clasificării universităților și ierarhizării programelor de studii

HG nr. 681/29.06.2011 privind aprobarea Codului studiilor universitare de doctorat

1999 – 2007

OMEdCT nr. 1805/2007 privind confirmarea sau reconfirmarea calității de conducător de doctorat - Anexe

OMEdC nr. 295/2007 privind cadrul general de organizare a examenelor de finalizare a studiilor în învățământul superior - examene de absolvire, licență, diplomă, selecție, disertație și de finalizare a programelor de pregătire universitară avansată din cadrul studiilor universitare de doctorat)

OMEdC nr. 4843/2006 privind domeniile pentru studii universitare de doctorat, sistemul de criterii și metodologia de evaluare a instituțiilor de învățământ superior pentru aprobarea organizării studiilor universitare de doctorat

OMEdC nr. 3861/2005 privind înființarea programelor de cercetare postdoctorală

OMEdC nr. 4491/2005 privind organizarea și desfășurarea studiilor universitare de doctorat începând cu anul universitar 2005/2006

HG nr. 1169/2005 pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr. 567/2005 privind organizarea și desfășurarea studiilor universitare de doctorat

HG nr. 567/2005 privind organizarea și desfășurarea studiilor universitare de doctorat

L nr. 288/2004 privind organizarea studiilor universitare în forma consolidată; OUG nr. 96/dec.2016

HG nr. 37/1999 privind organizarea și desfășurarea doctoratului

DRAFT

Calitate în învățământul superior:
INTERNAȚIONALIZARE ȘI BAZE DE DATE

uefiscdi

Unitatea Executivă pentru
Finanțarea Învățământului Superior,
a Cercetării, Dezvoltării și Inovării

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014- 2020

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României.

Aprilie, 2022